

BARIŞ-BAĞIMSIZLIK VE SOSYALİZM AFRİKA HALKLARININ ORTAK YÖNELİMİDİR

Geriliğin, emperyalizm çağındaki kölelik ilişkilerinin ileri düzeydeki bir sembolü olmaktan topyekün bir özgürlüğe doğru gelişen Afrika kıtası halklarının mücadelesi, farklı biçimlerde, farklı hedefler için yürütülen, ama, aynı özü dile getiren bir mücadele olarak özellikle son on yılın dünyasında etkin bir konuma sahiptir. Kıta halklarının bu mücadeledeki en büyük maddi ve ideolojik besini, 1969 Konferansı'nın getirdiği zengin perspektiften ve bu perspektifin sağladığı yeni yönelişlere cevap veren sosyalist güçlerden kaynaklanmaktadır.

Hemen bütün Afrika ülkeleri, sömürgeciliğin farklı etkileri ve kapitalizm öncesinin yapısal artıklarıyla emperyalist tekellerin himayesinde biçimlenen kapitalist ilişkileri, farklı oranlarda bir araya getiren, her biri kendine özgü derin çizgiler taşıyan ülkelerdir. Ama günümüz dünyasının geri ülkelerin önüne çıkardığı alternatiflerden biri olarak bu ülkelerin hemen tamamı, sömürgeciliğin karşısına çeşitli yollardan ulusal direncini çıkarmayı, geniş emekçi yığınların çıkarlarını korumayı, emperyalist tekellerin sömürgeci ve yeni sömürgecilerini kırmayı, siyasal ve ekonomik, kendi kaderini kapitalist olmayan yollardan ve sosyalizmi amaçlayan biçimlerle tayin etmeyi başarıyorlar.

Yayınladığımız çeviriler bu ülkelerdeki devrimci mücadelenin problemlerine değiniyor.

SOWETO'nun ARDINDAN GÜNEY AFRIKA

Oliver TAMBO

Güney Afrika Ulusal
Kongre Genel Başkanı (ANC)

Gerek Soweto, gerekse Güney Afrika'nın diğer bölgelerinde meydana gelen olaylar, kurtuluş mücadelesinin gelişimi için önemli kilometre taşları haline gelmişlerdir. Bu olayları değerlendirebilmek ve hareketin geleceği üzerinde yapacağı etkiyi saptayabilmek için her şeyden önce bu olayları yeni devrimci atılımın birer göstergesi olarak görmemiz gerekir. Emperyalizmle olan çelişki yalnızca Güney Afrika'yı değil, Afrika kıtasının bütün güney kısmını bu devrimci yükselişin içine sokmuştur.

Afrika Ulusal Kongresinin önderliğinde yürütülen silahlı ve silahsız mücadeleye ek olarak, Portekiz kolonyalizminin çöküşü de Güney Afrika'daki kurtuluş hareketi için belirleyici bir önem taşır. Aynı düşünceyi özel olarak Mozambik'in bağımsızlığını kazanmasında, Güney Afrika'nın hemen yanışında ilerici, bağımsız bir devle-

tin kuruluşuna ve Güney Afrika rejiminin gerici güçlerine karşı MPLA'nın Angola'da kazanmış olduğu zafere de uygulayabiliriz. Bu zafer Güney Afrika'daki kitleler üzerinde muazzam bir ivmelendirici etki yapmıştır. Aynı dönem içerisinde bağımsızlıkları uğruna silahlı mücadele vermekte olan Zimbabwe ve Namibia ulusal kurtuluş hareketleri, etkinliklerini artırmışlar, Smith ve Vorster ırkçı rejimlerinin üzerinde giderek artan bir baskı uygulamaktadırlar.

Soweto ve diğer bölgelerde sürmekte olan olaylar, ulusal kurtuluş hareketinin Güney Afrika'da varmış olduğu yeni aşamanın özünü uygun düşmektedir ve onun taleplerine karşılık gelmektedir. Soweto olaylarından bu yana şunu iddia edebiliriz ki, Güney Afrika, kıtanın bu bölgesinde bulunan ve henüz kurtuluşlarını elde etmemiş olan ülkelerle eşit bir konuma gel-

miştir. Soweto olaylarından bu yana geçen 18 aylık süre zarfında mevcut rejimle süren çarpışmalar sırasında hayatlarını yitiren savaşçıların sayısı aynı dönemde Zimbabve ve Namibia'da kahramanca ölen gerillaların sayısına —yaklaşık olarak— eşittir.

Mücadelemiz iki ana doğrultuda gelişmiştir ve birincil olanını, yığınların, işçilerin, köylülerin ve genç nüfusun seferber edilmesi oluşturur. Diğeri ise, silahlı mücadelenin geliştirilmesidir. 1977 yılında ülkemiz Güney Afrika'da işçilerin ve gençlerin katılımıyla başlayan kitle eylemleri, Afrika Ulusal Kongresinin askeri birliklerinin eylemleriyle bütünleştirildi ve her iki tür eylem eş zamanlı bir şekilde koordine edildi. Bu, bir yandan nihai zafer için gerekli olan silahlı mücadeleyi kitlelerin desteklemekte olduğunu kanıtlarken, diğer taraftan da yeraltı örgütlerimizin halk yığınlarının desteğini aldığını göstermekteydi.

Uzun yıllardan beri Vorster rejimi böyle bir işbirliğinin, bu tür bir ittifakın önünü almak için uğraştı, çeşitli baskı önlemlerine başvurdu, sorgusuz-sualsiz uzun süreli hapis cezalarını, katliamları, kurşunlama yollarını denedi; çoğunlukla kurbanlar genç insanlardan oluşuyordu. Bununla birlikte mücadelemizin boyutları ve şiddeti amansız bir biçimde yükseldi. 1977 yılı içerisinde Vorster rejimi halkın birkaç hafta kadar süren saldırısıyla karşılaştı. Halk yığınlarının hükümete karşı giriştikleri eylemlerin giderek

korkutucu boyutlara varmakta olduğunu anlayan Vorster yeni kısıtlamalar getirdi. Birçok ılımlı örgüt ve gazeteyi kapattı, bazı kişilerin siyasi ve sosyal faaliyetlerini yasakladı, ve daha sonra da bazılarını tutukladı. Bu tür eylemlerin uluslararası kamuoyunun nefretini çekeceğini, rejimi daha da yalnızlığa iteceğini ve hatta, söz plunında da olsa, emperyalist güçlerin kendisini desteklemekten vazgeçmeye zorlanacağını hiç kuşkusuz biliyor olmalıydı.

Siyasi ve diğer kamu örgütlerinin yasa dışı ilan edilmesi, onların yeraltına geçmeye zorlanması ve Vorster rejimine karşı silahlara sarılmaktan başkaca hiç bir alternatif bırakmama anlamına geliyordu. Böylelikle baskının yoğunlaştırılması mücadelenin şiddetlenmesine yol açtı, bu da daha vahşiyane baskının uygulanmasını getirdi. Bütün bunlara karşın böyle bir durumu, bir bütün olarak ele aldığımızda, olumlu bir unsur şeklinde görmekteyiz: düşman belirgin bir bozgun halindedir. Bütün alanlarda ve her düzeye mücadeleyi yükseltmek için giderek artan olanaklarımız vardır. Her geçen gün daha fazla sayıda insan mücadele saflarına çekilmektedir. Güney Afrika halkının ruh haletinde köklü bir değişiklik meydana gelmektedir.

Şimdiki durumda ANC (Afrika Ulusal Kongresi) mücadelenin ulaştığı hızı sürdürmek ve rejime karşı saldırıyı yükseltmek için tüm ağırlığını koymak zorundadır. Si-

lahli eylem yoğunlaştırılmalıdır, ve mümkün olan her taraftan düşmana darbeler indirilmelidir. Bu konuyla ilgili olarak, uluslararası desteğin, özellikle maddi yardımın, taşıdığı çok büyük önemi vurgulamak gerekir.

Mevcut durum bizden yana işlemekteyse de düşmanı, tam olarak yenilgiye uğratmaktan çok uzaktayız. Güney Afrika'da devrimci bir değişiklik için çalışan güçleri bölmek ve zayıflatmak için şiddetli saldırılar yapılmaktadır. Örneğin, yerli nüfusun sömürüsüne dayanan düzenin tarihinde ilk kez olarak mevcut rejim, gerek kırsal bölgelerde gerekse şehirlerde siyah burjuvazinin yaratılmasını hem teşvik ediyor, hem de bizzat çalışıyor; bu amaçla bantustanlar (2) kurulmuştur. Güney Afrika'daki kapitalist sisteme karşı işçi sınıfının indirdiği darbeler için «amortisör» yaratma girişiminden başka bir şey değildir.

Bilindiği gibi bantustan sistemi, ekonomik ve politik bakımdan güçsüz etnik gruplar halinde yaşamaya zorlanan ve baskı altında tutulan sömürülen yığınları bölmek hesabıyla ortaya atıldı; böylelikle doğrudan doğruya yönlendirilmekte olan bantustanlar şeklindeki «bağımsız hükümetler» aracılığıyla tüm halkın sömürüsü kolaylaştırılmış olacaktı.

Sömürülen yığınları bölme emellerine uygun olarak beyaz azınlık rejimi yerli Güney Afrikalılarla «Melez nüfus» için ayrı ayrı «parlamentolar» (hiç kuşkusuz tali ve

gücsüz) oluşturmayı planlamaktadır. Bu planları hayata geçirebilmek için Vorster'in zamana ihtiyacı vardır. Güney Afrika'da devrimci saldırının gösterdiği hızlı gelişimin neden olduğu değişikliklere ayak uydurabilmek için emperyalist destekçilerinin de zamana ihtiyacı vardır. Günümüz aşamasında mücadelenin şiddetlendirilmesine Afrika Ulusal Kongresinin mutlak bir zorunluluk olarak bakmasının bir başka nedeni de budur.

ANC şundan kesinlikle emindir ki, Zimbabwe ve Namibia'daki devrimci hareketler ırkçı güçler daha da sıkıştırılacak ve yakın bir gelecekte bu ülkelerin halkını nihai zafere ulaştıracaktır. Ve işte kurtuluş uğrunda halkımızın yürütmekte olduğu mücadelenin en sonunda başarıya ulaşacağına dair inancımızı pekiştiren bir başka unsur da budur.

SORU: Yerliler ve Melezler için ayrı ayrı «parlamento»lar kurma planı bu topluluklara mensup insanları yanlış yöne sevkedemez mi?

CEVAP: Hiç kuşkusuz, sömürülen ve baskı altında tutulanlar arasında dahi hainler mevcuttur. Gerek yerli, gerekse melez halk içerisinde kişisel çıkarları için düşmanla işbirliği yapmaya hazır olan ve kendi halklarının kölelik durumunun devamından başka bir şey olmayan Vorster'in politikasını destekleyecek kişiler elbette ki bulunmaktadır. Diğerleri bunun yokluk-

tan daha iyi olduğunu düşünüyor olabilir.

Böyle olmakla birlikte mevcut «sistem için» çalışan Güney Afrika'lı yerli ve Melez insanları temsil edenler —şu an için devrimci harekete katılanlardan söz etmemek. teyim— kendi halklarının sorunları ve ülkelerindeki devrimci akımlar karşısında ilgisiz kalamazlar. Ve daha şimdiden Vorster'in planını reddetmiş durumdadır. Çok doğru bir şekilde onun, beyaz azınlığın tahakkümünü sürdüreceğini ve ırkçı politikanın katılaşmasına yardım edeceğini söylüyorlar. Vorster'in planı yerlileri ve melezleri birbirlerinden ayırmak, onları nüfusun çoğunluğundan tecrit etmeyi hedeflemektedir. Doğal olarak bu, onları ırkçı azınlığın hizmetine sokacaktır.

Şundan kesinlikle eminim ki, ırkçı ve emperyalist güçlerin kukulları Vorster'in planını kabul edeceklerdir, fakat halk yığınları değil. Yerli ve melez nüfusu temsil eden örgütlerin tümü bu planı teşhir ediyorlar. Ona karşı sadece ANC değil, örneğin yasal olarak çalışmakta olan Melezlerin İşçi Partisi de savaşıyor. Gerek melezler, gerekse yerli halk ülkemizdeki ulusal-kurtuluş ve işçi sınıfı hareketlerinde yer almaktadırlar. ırkçı politikalara karşı muhalefet etmeleri son derece açık bir şeydir. Ne tür olursa olsun etnik ve ırkçı «devlet» kurma girişimlerine karşıdır.

SORU: Bantustanlara «bağımsızlık» verilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: İyi ama, Bantustanlara «bağımsızlık» sözcüğüyle kast edilen nedir? Az sayıdaki büyük hanedanlara, otomobillerine vb. ayrıcalık tanımak anlamına geliyor. Fakat böyle bir «bağımsızlık» yığınlara hiç bir şey kazandırmamaktadır. Bantustanlarda yaşayan nüfus çoğunlukla işsizdir ve pek az bir istisnanın dışında yerel olarak bir iş bulma olanakları yoktur. Beyaz azınlığa ait olan şehirlere göç etmek zorundadırlar. Üstelik genellikle oralarda da bir iş bulamazlar, ya da ancak yarı-köle koşullarında bir iş sahibi olurlar. Bantustanlar, barındırmakta olduğu nüfusa yoksulluktan kurtulma, eğitim sağlama ve diğer ihtiyaçlarını karşılama konusunda yardım edemez. Tam tersine resmi olarak «bağımsız devletlerin yurttaşları» haline gelmekle Bantustanlarda yaşayan nüfus Güney Afrika'daki tüm haklarını yitirecektir; yurttaşlık hakkını, seyahat etme hakkını vb. Yeni ve daha önce benzeri görülmemiş kısıtlamalarla karşı karşıyadırlar. Oldukça dar bölgelerde hayvan sürüleri gibi biraraya toplanmışlardır, oysa daha önceleri hiç olmazsa ülkenin herhangi bir bölgesini gezme özgürlükleri bulunuyordu. Örneğin Transkei'nin «yurttaşları» Transkei sınırlarının ötesine geçme konusunda ağır bir şekilde yasaklanmışlardır, yani Güney Afrika'nın geri kalan diğer yö-

relerine ayaklarını atamazlar.

Bununla birlikte konunun bir başka önemli yanı daha vardır. Güney Afrika rejiminin izlemekte olduğu işçi göçü politikası şehirlerde yaşayan binlerce Afrikalının her yıl kırsal bölgelere gitmeye zorlanması ve aynı zamanda yeni yeni binlercesinin şehirlere göçe zorlanması anlamına gelmektedir. Bu şekilde kırsal bölgeler proletarya mücadelesinin siyasi deneyleriyle sürekli bir şekilde zenginleşmektedir. Günümüzde kırsal alanlarda yaşayan Afrikalılar, yarı-proleterler haline gelmektedirler. Bantustan sistemine aktif bir biçimde karşı çıkıyorlar ve bu durum ülkemizdeki devrimci mücadelenin gelişimi açısından olumlu bir öge oluşturmaktadır.

SORU: Siyah nüfustan «ılımlı liderlere» ilişkin olarak liberal çevrelerin varlığından ve mevcut gerginliğin azaltılması konusunda bunların, deyim yerindeyse, bir emniyet subabı gibi davranacakları hakkında şimdiye kadar çok şey söylendi?

CEVAP: Rejimin yaratmaya çalıştığı bir başka amortisörü de onlar oluşturmaktadır. Fakat bunu düşünmekte çok geç kaldılar. Devrimin güçlü dalgası «ılımlı liderleri» silip süpürecektir ve daha şimdiden buna tanık olmaktayız. Diğer taraftan Güney Afrika liberallerinin bir zamanlar övgüyle bahsettikleri ılımlı liderlerin bir kısmı 1977 sonbaharında tutuklanmışlar-

dı, çünkü mevcut koşullarda rejim açısından yeterince ılımlı olamamışlardı.

Genel olarak ele alındığında, Güney Afrika liberalizminin kriz içerisinde olduğu görülür. Baskı altında tutulan ve sömürülen yığınlar adına konuşma konusunda kendi kendisine vermiş olduğu vekâleti yitirmiş durumda. Eylemleriyle ve çoğunlukla da hayatları pahasına kendileri için konuşuyorlar artık. Siyasi kariyerlerini «ezilenlerin dertlerini savunma» üzerine inşa etmek isteyen politikacılar, şimdi, kendilerinin işlerinden atıldıklarını görüyorlar. Böylelikle Güney Afrika «reformistlerinin» saflarında karışıklık hüküm sürmektedir, partilerinden birisi varlığını yitirmiştir, bölünmeye ya da yok olmaya mahkum yeni partiler kurulmaktadır. Çalışan nüfusun ulusal ve sosyal kurtuluş için yükselen mücadelesi karşısında sömürücülerin saflarındaki çelişkiler giderek daha keskinleşmektedir.

SORU: Emperyalist ülkelerin basını Güney Afrika işadamlarının yeni ve sürekli işgücüne ihtiyaç duyduklarından hareketle apartheid politikasının hafifletilmesinde onların çıkarı bulunduğundan ve hükümet üzerinde baskı uygulayacaklarından bol miktarda bahsetmektedir. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?

CEVAP: Güney Afrikalı liberal işadamlarının bütün ümitleri işlerin rayına oturtulmasına ve apart-

heid kısıtlamalarının bir kısmının kaldırılmasına yardımcı olacak (kendileri buna inanıyorlar) belli küçük reformlara bağlıdır. Bunun halkı tatmin edeceğini onu devrimden alıkoyacağını düşünüyorlar. Fakat Soweto eylemlerinin, kısmi iyileştirmeleri ve fazla önemli olmayan konulara ilişkin reformları amaçladığını hayal etmek, bugün artık, gerçekçi olmamak demektir. Eğer böyle olsaydı, ilk günkü kurşunlamalardan sonra her şey sülman olurdu. Oysa halkın göstermiş olduğu kararlılık ve sarsılmaz istek «önemsiz bir apartheid»e karşı ve «şirin bir sömürü» için değil, tam kurtuluş için ve insanın insan tarafından sömürüsüne son vermek için savaştıklarını kanıtlamaktadır.

Güney Afrika'daki ulusal kurtuluş hareketinin sosyal içeriği çok daha net bir şekilde gözler önüne çıkmaktadır, zira rejimin izlediği politika ulusal anlamda en fazla sömürülmesi anlamına gelmektedir. Ulusal-kurtuluş mücadelemizin sosyal içeriğinin belirlemiş olduğu şey budur.

SORU: Steve Biko'nun öldürülmesinin ve bir dizi ılımlı örgütün yasaklanmasının ardından emperyalist güçlerin yayın organları büyük bir curcuna kopardılar ve bazı hükümet liderleri rejime karşı beyanlarda bulundular. Bu, Vorster rejimine karşı tutumlarında gerçek bir değişiklik anlamına gelmekte midir?

CEVAP: Irkçılığa karşı çıkan ve ulusal kurtuluş mücadeleleri

destekleyen ilerici dünya kamuoyunun artan gücü Vorster rejimine yardım eden emperyalist mihrakları tecrit etme eğilimindedir. Güney Afrika halklarına karşı işlenen ırkçı cinayetlerin suç ortakları olarak oynadığı rol her geçen gün daha açık bir şekilde gözleniyor. Dünya kamuoyu, Soweto katliamının ve Vorster rejiminin diğer suçlarının ardında yatan güçleri teşhir ediyor ve eleştirilerini bu noktada odaklaştırıyor. Bu ülkelerde yaşayan geniş halk yığınları kendi hükümetlerini beyaz azınlık rejimlerinin yanında görmek istemiyorlar.

Anti-komünist bir kale olarak Güney Afrika'nın savunulması argümanı artık günümüzde fazla taraftar toplamamasına rağmen daha iyi bir seçeneği olmadığından Güney Afrika rejimi bu eski silahına sınımsız sarılıyor. Güney Afrika ırkçıları anti-komünist borozanı tam yarım çeyrek çaldılar ve hâlâ buna devam ediyorlar. Fakat günümüz koşullarında bunu ciddiye alacak birini nerede olursa olsun bulmak zordur.

Bütün bu faktörler emperyalist güçlerin hükümetlerini, Güney Afrika rejimine ilişkin olarak dünya kamuoyunun tavrına sanki paralel bir tutum içerisindeymiş gibi sorunlara yaklaşmaya zorluyor. Bu nedenle Steve Biko'nun öldürülüşünü ve diğer baskı önlemlerini protesto eylemleri bir dereceye kadar bu ülke haklarının (dünyanın herhangi bir yöresindeki bir halktan hiçbir farkları yoktur) duygu-

larını dile getirmektedir. Ve hiç kuşkusuz bu, dünya arenasında ilerici güçlerin artan gücüne ve etkinliğine kesin bir kanıt oluşturmaktadır.

Bunların yanısıra işin bir başka yönü daha bulunmaktadır. Emperyalizm geçmişte olduğu gibi artık devrimleri zor kullanarak bastıramıyor. Ama onu kontrol etmek ve kapsamak istiyorlar. Eğer emperyalizm «kurtuluş diliyle» konuşmaya başladıysa, bunu «bayrak

değişikliği» gibi görenler mevcut. Fakat deneyler göstermiştir ki, a-partheide karşı ancak her anlamda şiddetli bir mücadele verilebilir ve insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak nitelemek gerekir. Onlar hâlâ askeri, ekonomik ve politik destek sağlamaktadırlar. Bu nedenle son günler içerisinde emperyalist ülkelerdeki bir kısım hükümet sözcülerinin protesto taşıyan demecileri, Güney Afrika'daki ırkçı rejime bu ülkelerce yapılan desteğe son verileceği anlamına gelmemektedir.

1) Vorster rejimine karşı yığınsal ve sürekli eylemlere işaret eden gençlik ayaklanması. Bu olayların daha ayrıntıları için World Marxist Review 1976 Ağustos ve 1977 Nisan sayılarına bakınız.

2) Bantustanlar, Afrikalı etnik gruplar için ayrılan bölgeler, ki Vorster rejimi bunları «bağımsız devletler» olarak ilan etmeye başlamıştır, yayıncının notu.

3) 30 Kasım 1977 tarihinde rejim, yalnızca beyaz azınlığın katıldığı erken seçimlere gitti. Beyaz azınlığın

büyük bir kısmı Vorster'in Ulusal Partisi için oy kullandı. Bu durum arzu edilen Anayasal değişiklikleri gerçekleştirmesi için Vorster'e olanak tanımaktadır. - yayıncının notu.

4) Steve Biko - Siyahların Bilinçlendirilmesi Hareketinin örgütçülerinden, sistemi değiştirmek için barışçıl yolları savunmaktalar. World Marxist Review Ocak 1978 sayısına bakınız. - yayıncının notu.

(Free Africa Marches adlı kitaptan çevrilmiştir.)

Çev.: U. Yılmaz

TÜSTAV

ZİMBABWE: BİR DÖNÜM NOKTASI

Joshua NKOMO

Başkan, Zimbabwe Afrika
Halkının Birliği (ZAPU);
Zimbabwe Yurtsever
Cephesi Lideri

Zimbabwe'deki kurtuluş mücadelesi çok ciddi bir dönemece gelmiştir. Sonradan bir fiyasko olduğu kanıtlanmış olan Cenevre Konferansı sırasında, şu hususu açıkça belirtmiştik: Konferans başarısızlıkla sonuçlanacak olursa, bu sonuna dek savaş anlamına gelecektir. Kökleri ülkemiz kurtuluş mücadelesi tarihinin tümüne dayandığından bu alınması doğal olan bir tavidir.

Sömürgecilerle ne zaman görüşme çabasında bulunduysak, Güney Rodezya'daki beyaz azınlık, durumunu sağlamlaştırmak yolunda adımlar attı. 1940 - 1945 yılları arasında Smith'in tek taraflı bağımsızlık bildirgesinden (UDI) önce ve daha sonra ellilerde ve altmışların ilk yıllarında Partimiz ka-

patılıp liderleri tutuklandığında da aynı şey oldu. Hapiste uzun yıllar geçirmek zorunda kaldık. Bu arada Smith, beyaz azınlığın çıkarları doğrultusunda ülkeyi gaspetmeye devam etti ve «bağımsızlık»ını ilan etti.

1974 yılında tahliye edildiğimiz zaman, bir kez daha görüşme girişiminde bulunduk ve bunu Smith'in bizlere 11 yıl işkence etmiş olmasına karşın yaptık. Görüşmeye hazır olduğumuzu bildirdik, çünkü cephe hattındaki devletlerdeki kardeşlerimiz 10 yıllık bir savaştan sonra Smith rejiminin de konuşmaya hazır olduğuna inanmışlardı. Zambesi ırmağı üzerindeki köprüde trende Vorster'in de hazır bulunacağı bir görüşme yapmaya çalıştık. Salisbury'de ve son olarak

da Cenevre'de İngilizlerin de katılacağı bir görüşme yapmak için çabaladık. Fakat perde gerisinde ABD emperyalizminin oynadığını anladık. O zamanki Dışişleri Bakanı Kissenger Smith'i kurtarmaya çalıştı ve tek taraflı bağımsızlık bildirgesinin tanınmasını sağlamak üzere Smith'e yardımcı olmamız için özel olarak bize geldi.

Cenevre Konferansı açıldığında, İngilizler sanki bizimle aynı dili konuşuyormuş gibiydi, fakat daha sonra Smith'le iktidarı paylaşmamız için bizi zorlamaya çalıştıkları açığa çıktı. Cenevre Konferansının suya düşmesinin kaçınılmaz oluşunun nedeni budur. Konferans sırasında ve sonrasında sonucun nihai zafere kadar mücadele olacağını söyledik. Bu özellikle silahlı eylemlerin ivme kazanmasını beraberinde getirdi ve 1977 Ocağından beri yapmakta olduğumuz da budur.

Ülkemizin genç halkına, silahlı mücadeleye katılmaları çağrısında bulunduk. Çağrımıza uydular ve gittikçe artan oranda saflarımıza katılıyorlar.

Dünyadaki dostlarımızı bizimle işbirliği yapmaları ve silah yardımıyla bulunmaları için teşvik ettik. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkeler her zamanki gibi çağrımıza kulak verdiler ve bize yardım ediyorlar.

Bu arada emperyalist güçler Smith'e yardıma devam ettiler ve bunu söylediğimiz zaman da alınmış göründüler. Fakat şu herkesçe bilinen bir husustur: Batılı finans

kuruluşları —bankalar ve sigorta şirketleri— Güney Afrikalı faşistlerle büyük ölçüde işbirliği yaptılar ki, bu aynı zamanda Güney Rodezya'daki faşistlere de yardım etmek anlamına gelir. Batılı petrol şirketleriyle Smith ve Vorster rejimleri arasında gizli anlaşmalar olduğu herkesin malumudur ve bu şartlar altında petrol, Birleşmiş Milletler'i Rodezya'ya karşı uyguladığı ekonomik müeyyidelere karşın, Güney Afrika yoluyla Smith rejimine akmaktadır. ABD, İngiltere, Fransa ve Hollanda hükümetleri gerçekler karşısında gözlerini yummayı tercih ediyorlar, ki bu durum, şirketlerinin Smith'i, petrol vererek desteklemekte olduklarını gösterir. Birleşmiş Milletlerin bağımsızlık hareketini destekleyen beyanlarına rağmen, emperyalist güçler, Smith'le halkımız arasında gittikçe şiddetlenen savaşta, Smith'e yardım etmeye devam ettiler.

Dolayısıyla, bizim yalnızca küçük Smith'e karşı değil, aynı zamanda güçlü emperyalist şirketlere, Batılı hükümetlere karşı da mücadele verdiğimiz açıktır.

Askeri durum şimdi, İngiliz emperyalistlerinin yalnızca durup seyredebilecekleri konumu çoktan aşmıştır, çünkü ciddi olduğumuzu ve Rodezya topraklarının %75'inin günboyu savaşılan, askeri deyimle, «eylem alanları» olduğunu fark ettiler. Buralar yalnızca kırsal alanlar değildir. Salisbury, Bulawayo ve diğer büyük şehirleri de kapsamaktadır.

İngiliz emperyalistleri durumun tamamıyla lehimize dönmesi korkusu ile müdahale etmeleri gerektiğini hissediyorlar. Mücadeleyi sonuna kadar sürdüreceğiz olursak, Zimbabve halkının hükümetini kuracağımızın bilincindedirler ve bu onların görmek istemeyecekleri bir şeydir. İngiliz hükümetinin şimdi şöyle demesinin nedeni budur: Altı aylık bir geçiş döneminden sonra Zimbabve'ye «tek adam, tek oy» ilkesiyle yapılacak demokratik seçimle seçilecek bağımsız bir hükümet vermeye hazırız. Fakat önerilerine yakından bakacak olursak, bağımsızlığımızı «kundaklamak» istedikleri, çünkü onu kazanmak üzere olduğumuzun bilincinde oldukları açıkça görülür. İngiltere'ye ülkede altı aylık tam bir güç sağlayacak olan geçiş düzenlemesini kabul etmemizi istiyorlar. Emperyalistlere altı dakika verecek olursanız, kazandığınızı sandığınız her şeyi çalacaklardır. Altı ay verecek olursanız şundan kesinlikle emin olabilirsiniz: altı ayın sonunda yapılacak herhangi bir «demokratik seçim»in sonuçlarını kendi lehlerine çevirebilmeleri için onlara yeterli zaman veriyorsunuz.

İngiltere —bu konuda hiç şüpheleniz olmasın— Rodezya'da «siyah bir hükümet», fakat bir halk hükümeti değil yalnızca siyah bir hükümet kurmaya şimdiden hazır durumdadır.

Emperyalistler nüfusun %97'sini siyahların oluşturduğu bir ülkede beyaz bir hükümetin varlığını korumanın olanaksız olduğunun

bilincindedir. Kendileriyle işbirliği yapacak siyah bir hükümet kurma niyetindedirler.

Geçen son birkaç yıl içinde, emperyalist güçler, birçok kez büyük yenilgilere uğradılar. Güney Afrika halklarını sömürme sisteminde başlıca gediği açan ABD'nin Vietnam'daki yenilgisi ve Portekiz sömürge imparatorluğunun çöküşü hatırlarımızdadır. Emperyalist güçler şu an kendilerini korunmasız hissettiklerinden, karşı taarruza geçmek ve kaybettikleri raundun öcünü almak için güçlerini yeniden toparlama çabası içindedirler. Zimbabve ve Namibia'da siyah, fakat emperyalist, yeni tip sömürge hükümetler kurmak istiyorlar. Bu tip-te iki hükümet kurmayı başaracak olurlarsa, kendilerini Güney Afrika'da gerçek bir güç olarak hissedecek ve bu köprübaşından itibaren, Angola'ya, Mozambik'e, Botswana'ya, Güney Afrika «boynuz»undaki bütün diğer komşu ülkelere karşı bir intikam savaşı tezgahlayacaklardır.

Karşı karşıya bulunduğumuz sorun budur; dışarıdan yalnızca bölgeselmiş gibi görünen, ama aslında uluslararası olan bir savaş. Düşmanımız büyük Batılı güçlerin desteğini alıyor.

SORU: Emperyalist basın, Zimbabve Yurtsever Cephesi içinde, ZAPU ile ZANU arasında, Nkomo ile Mugabe arasında bir anlaşmazlık olduğu yolunda söylentiler yaymaya devam ediyor. Bu iddialar hakkında ne söyleyeceksiniz?

CEVAP: Emperyalist basın tarafından körüklenen bu provokatif kampanyanın başını İngiliz gazeteleri ve BBC çekmektedir. Onlara göre, hiçbir zaman bir Yurtsever Cephe olmayacaktır. Onlara göre, ZAPU ile ZANU'yu birleştirme çalışmalarına başlamamızdan önce de bölünmüş bir durumdaydı. Emperyalistlere göre bu çeşit bir birleştirme hareketinin sonu, onların ümitlerini öldürdüğünden, bir felâkettir. Bunun ötesinde, onlar her zaman Zimbabwe halkı arasındaki her çeşit ayrılıktan yararlanmaya çalıştılar. Fakat birleşme olasılığını gördükleri an, bölünme konusunda yaygara koparmaya başladılar. Hatta anlaşmamızı imzalamadan önce başladılar.

Sizi, ZAPU ile ZANU'nun, bu iki örgütün, Smith rejimini yerle bir etmek üzere silahlı güçlerini birleştirmek, Zimbabwe'yi kurtarmak ve zafer kazanıldıktan sonra ülkeyi yönetmek için ittifak halinde çalışma konusunda anlaşmalarına temin ederim. Kazanacağımızdan eminiz: şimdi bu ayların sorunudur.

Emperyalistler bunun farkındadırlar. Yurtsever Cephe içinde ZAPU ile ZANU'nun bölündüğüne dünyayı inandırmak için her şeye tutunmaya, istediğiniz şeyi icad etmeye hazırdırlar. Kendi görüşlerini ve hayal ürünlerini tekrarlayacaklardır. Mugabe ile benim bozacağımızı ve gazetenin ön sayfalarındaki büyük başlıkları hayal ediyorlar: «Nkomo, Mugabe ile kavga etti!» Fakat, söylediğim gibi, bu

tam anlamıyla bir hüsnü kuruntudur.

1977 sonbaharında emperyalist basında, Mugabe'ye atılan beyanlar yayımlandı. Mugabe'nin, Lusabaka'da Smith ile Zambiya Devlet Başkanı Kenneth Kaunda arasında yapılan toplantıya Nkomo'nun katıldığını ve bunun Yurtsever Cephe içinde bir bölünme anlamına geldiğini söylediğini yazdılar. Fakat emperyalistler yalan söylediklerini biliyorlar.

Smith'le Dr. Kaunda'nın görüşmek için biraraya geldikleri sırada Zambia'da bulunmam nedeniyle, benim de toplantıya katıldığımı ima etme fırsatına dört elle sarıldılar. Fakat emperyalist propagandistler şunu iyi bilsinler ki, benim gizli kapaklı işler çevirmeye huyum yoktur. Toplantıya katılmış olsaydım, bunu açıkça söyledim. Salisbury'de Smith ile görüştüğümde, onunla açıkça görüştüm. Bunu, Smith'in kendisiyle konuşulabilir, akli başında bir adam olup olmadığını anlamak için yaptım. İki ay süren görüşmelerden sonra dünyaya onun deli olduğunu söyledim. Ayrıca Smith'le bundan böyle ancak savaş alanında görüşeceğimi ekledim. Şu an durum budur. Fakat, eğer Smith teslim olmaya karar verirse, yalnızca teslimiyetini kabul etmek üzere onunla görüşmeye hazırım, daha fazlası için değil.

Yurtsever Cephede bir çatlak olduğunu sananların yanılığının nedeni budur. Mugabe'nin böyle dediğini iddia ediyorlar, fakat Mugabe'nin bana anlatmak istediği

bir şey varsa bunu basına açıklamak zorunda değildir. O ve ben aynı örgüt içindeyiz. Yurtsever Cepheyi ilgilendiren bir şeyi, görüştüğümüzde söyler, ya da bana mektup yazar. Bu durumda böyle olmadı, ve çeşitli insanlar emperyalistler tarafından, özellikle İngiliz basını tarafından ortaya atılan söylentileri yaydılar.

Bundan hemen sonra Mugabe ile benim görüştüğümüzü ve Yurtsever Cephe'nin liderleri olarak cephe hattındaki devletlerin başkanlarını birlikte kabul ettiğimizi herkes bilir. Tehlike bunun neresinde? Bu bir illüzyondur, bu bir hayaldir. Emperyalistler hiçbir zaman böyle bir şeyin zevkini duymayacaklardır.

SORU: ZAPU ile ZANU kuvvetlerinin birleştirilmesi şu an hangi aşamadadır?

CEVAP: Bu bizim için, yalnızca kuvvetlerin birleştirilmesinden öte bir şeydir. ZAPU ile ZANU'yu tek bir siyasi parti kurma amacıyla Yurtsever Cephe içinde birleştirmeye çalışıyoruz. Yapmakta olduğumuz şeylerin bazıları, özellikle şu an üzerinde çalışmakta olduğumuz yapıyla ilgili olanlar, şimdiye dek kamuya açıklanmadı. İki örgütün ittifakıyla işe başladığımızı ve bir parti kurma amacında olduğumuzu baştan açıkça belirttik. Bu yolda ilerliyoruz ve çok uzak olmayan bir gelecekte nerede olduğumuzu söyleyeceğiz.

SORU: Emperyalist basın sık sık Mugabe ile kıyaslandığında Nkomo'nun daha ılımlı, Batılı güçlere daha uygun bir lider olduğunu yazıyor. Aynı şekilde, Başkan Kaunda'nın, örneğin «solcu» Samora Machel ile karşılaştırıldığında ılımlı bir Afrika lideri olduğu söylendi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: «ılımlı» ve «solcu» gibi etiketleri dağıtmak nasıl mümkün olmaktadır? Başkan Kaunda'nın ülkesi, Smith rejimine tamamiyle cephe alıyor ve onlar buna mı ılımlılık diyor? Bu emperyalistlerin lisanıdır. Bu gibi iddia tuzaklarına düşmemek için herkesin çok dikkatli olması gerekir. Çünkü emperyalistler bu yolla halkı hasıraltı etmeye çalışır.

Başkan Kaunda ülkesinin ekonomisini ve yurttaşlarının hayatını Zimbabwe halkının haklarını savunmak uğruna feda etmiştir. Kim onun ılımlı olduğunu söylemeye cesaret edebilir? Bu saçmalaktan başka bir şey değildir ve üzerinde durulmaya bile değmez.

Nkomo, bir ılımlı mı? Ben ılımlılık uğruna 11 yıl hapiste yattım. Kulağa hoş geliyor, öyle değil mi? Batıda ya da başka bir yerdeki biri tarafından kabul edilebilir oldu. Örneğin kim söyler? Batı tarafından kabul edilebilir olmak ya da onun tarafından takdir edilmek isteyen hiç kimse var mı?

Beni takdir etme iddiasındalar. Ve eğer ülkemi yöneteceksem bu yalnızca halkım böyle istediği için

olacaktır, yoksa ülke dışından birinin verdiği karar ile değil.

SORU: Yukarıda sözü edilen Zimbabwe sorununun çözümü için öne sürülen Anglo-Amerikan planını reddettiniz. Fakat bu plan ne cephe hattındaki beş cephe lideri tarafından, ne de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından reddedildi. Bu konudaki tavrınızı açıklar mısınız?

CEVAP: Bu bir çelişkidir. Cephe hattındaki devletlerin başkanları Zimbabwe ile ilgili bir şeyi ne kabul edebilir ne de reddedebilir. Onların tavrı açıktır: Zimbabwe halkını desteklemek. Zimbabwe halkı ile ilgili kararları kabul etmek ya da reddetmek onlara düşmez. Bu Zimbabwe halkına aittir. Cephe hattındaki devletlerin başkanları herkes gibi kendi görüşlerini açıkça ifade edebilirler. Kararları almak bize aittir, Zimbabwe halkına aittir. Maputu'da kabul edilen ve Mugabe ile benim imzaladığımız dokümanda tavrımızı net bir şekilde belirttik. Cephe hattındaki devletlerin başkanları da kendi görüşlerini açıkladılar.

Zimbabwe halkının istediği şeyi kabul etmek ya da etmemek Birleşmiş Milletlerin de görevi değildir. Bu durum karşısında Güvenlik Konseyi, açık bir şekilde bir Birleşmiş Milletler temsilcisinin Anglo-Amerikan planıyla ilgili olarak yaptığı görüşmenin hiçbir şekilde Güvenlik Konseyi'nin, planın içerdiği teklifleri onayladığı anlamına gelmeyeceğini vurguladı.

Bütün bu adımların anlamı, bir mekanizma, Yurtsever Cephe içinde ne kabul ne de reddetmeyi kararlaştırdığımız Anglo-Amerikan planında öngörülen geçiş yapısının karakterini tartışmayı olanaklı kılan bir mekanizma yaratmaktır. Ülkemizi tamamen sömürgeleştirme (decolonizing) konusunda İngiltere'nin niyetlerinin ne denli ciddi olduğunu göstermesi bakımından bırakın yaratılsın dedik. Eğer geçiş yapısıyla ilgili önerilerimizle uyduğu şeklinde anlaşılırsa, bu Güney Rodezya'daki gerçek durumun, ülkenin geleceği hakkında karar verme yetkisinin halka ait olduğunun farkında oldukları anlamına gelir. İngiltere bizim açımızdan doğru olan planı reddetseydi, dünyayı yanıltmaya çalıştığı ortaya çıkacak ve bu durum, kurmak istedikleri mekanizma tarafından teşhir edilecekti.

SORU: Bishop Muzorewa ve Reverend Sithole'un şimdiki durumları nedir? Emperyalist basının ısrarları üzerinde durduğu gibi, bu kişilerin Zimbabwe halkı arasında itibarı var mıdır?

CEVAP: Şimdi kim şu ya da bu Zimbabwe liderinin itibarı hakkında konuşuyor? Ülkede bir savaş yapılmaktadır ve biz politik oyunları değil, savaşı konuşuruz. Savaşı sürdürebilmek için düşüncelerini, duygularını, ya da hayallerini değil, hayatını, kanını feda etmeye tam anlamıyla kararlı ve bunu ülkeyi kurtarmak için yapacak adam-

lar gerekli. Herkes, hiç kimsenin inanmadığı bir şey için hayatını feda etmeyeceğini bilir.

Saflarımızda savaşıyan genç insanların yakınları onların inanmadıkları bir şey uğruna hayatlarını feda etmelerine göz yummayacaktır. Ülkemizin insanları nedenine inanmadıkça ocağını, evini feda etmeyecek ya da hayatlarını tehlikeye atarak gerillalara yardım etmeyecektir.

Şimdi bizim saflarımızda hayatını, kanını vererek savaşıyan binlerce genç insan var. Mücadelede popülarite işte budur! Bu, binlerce genç insanın gerillaların saflarına katılmasıyla kanıtlandı. Mücadele için eğitilmek üzere ülkeyi terkedenlere yardım eden ve döndüklerinde onlara yiyecek ve barınak sağlayan halkın fedakârlığı ile kanıtlandı. Bu insanların yüzlercesi gerillalara yardım ettikleri için tutuklandı, asıldı, vuruldu. Fakat halk gerillalara yardım etmeye devam etti, çünkü davaya inanıyordu.

Mücadelede popülarite işte budur!

Eğer biri, halkın, ABD'ye ya da başka bir yere yaptığı geziden dönen Muzorewa'ya el salladığı Salisbury caddelerinde popülarite aramak isterse, bu önemli değildir.

Önemli olan, insanların hayatlarını feda etmesidir ve savaşta popülarite denilen şey de tam anlamıyla budur.

SORU: Bağımsız bir Zimbabwe'nin geleceği konusunda ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Modern dünyada Zimbabwe halkının bir toplumu, Zimbabwe halkının bir devleti olacaktır.

Geçmiş olan bir halkız. Kendi dilimizle, kendi kültürümüzle, geleneklerimizle bir halkız. Ve geleceğimiz halkımızın temelleri ve gelenekleri üzerinde kurulacaktır. Fakat modern bir dünyada yaşıyoruz. Dünyadan, yani diğer halklardan, diğer devletlerde halkımıza uygun olan şeyleri alarak benimseyebiliriz.

Halkımız yaradılış itibarıyla sosyalisttir. Bireylerin, sözgelimi, toprak sahibi olması gerektiğine inanmaz. Bu nedenle, toprak halkın toplumsal mülkiyetidir. Toprak ve içindeki herşey halka aittir. Zimbabwe'de kuracağımız gelecekteki devletin temeli budur. ZAPU'nun bir programı var; Partinin İdeolojik Görüşleri. (4) Bunu halka anlatacak ve benimsemeleri için teşvik edeceğiz.

SORU: Zimbabwe halkının mücadelesinde enternasyonal dayanışmanın önemi nedir?

CEVAP: Çok önemlidir. Savaşıyoruz ve desteğe ihtiyacımız var. Silah, cephane ve askeri araçlar konusunda gerçek yardıma muhtacız. Tüm dünyanın, bütün ülkelerin işbirliğine gereksinme duyuyoruz. Kazanmak için, yurt içinde ve dışında dostlara ihtiyacımız var. Nerede olurlarsa olsunlar, bütün ilerici güçler emperyalizme karşı savaşıyorlar. Bu onların da aynı

belâyâ karşı savaştıkları anlamına gelir: Faşizm, ırk ayrımı ve sömürü. Savaşıyorlar, çünkü bu belânın hamilleri diğer halkların kanıyla yaşamak istiyor.

Emperyalistler daima halkı ezmek ve kurutmak istemişlerdir. Ekim Devrimi'nden önce Rus halkının kanı böyle emildi. Yeri gelmişken, dünyanın dört bir yanındaki ezilen halklara yol gösteren Ekim Devrimi'nin önemini vurgulamak isterim. Halkların, özgürlük ve bağımsızlıklarını kazanabileceklerini ve ortak yarar için çalışabileceklerini anlamalarına yardımcı oldu. Sonuç olarak, tek ve aynı düşmana karşı savaşıyoruz. 1939'dan 1945'e kadar, dünyaya hükmetmek isteyen faşizme karşı verilen savaşta, tüm dünyanın karşısındaki düşman da aynıydı. O zaman, tüm insanlık bu düşmana başkaldırdı. Şimdi, Güney Afrika'daki bizlerin aynı düşmanla karşı karşıya bulunmamız, Batılı güçlerin Güney Afrikalı faşistleri desteklemesi acınacak bir durumdur. Onlar bunu kârlarına kâr katmak, Güney Afrika'nın zenginliklerini sömürmek için yapıyorlar. Fakat faşizm, ne de olsa, her zaman faşizmdir ve onu destekleyenlerin suç ortağıdır.

Yukarıda sözü edilen güçlerin temsilcilerine çok söyledik. Bunun, aynı özelliği taşıyan aynı düşman olduğunu, kişinin şeyleri değişik isimlerle anabileceğini, fakat aynı düşmanın hâlâ burada olduğunun unutulmaması gerektiğini anlattık.

SORU: Uluslararası yumuşamanın, ulusal bağımsızlık hareketi için taşıdığı önem nedir?

CEVAP: Detant, barış ve yan yana varolma demektir. Fakat yan yana varolma bir belâyı kabul etme anlamına gelmez. Belâ ile yan yana varolma ve ona karşı askeri yöntemlerin dışında bir yöntemle savaşma anlamına gelir.

Sosyalist ülkeler, dünyada sömürüye ve faşizme karşı savaşan güçlere yardım ederken, detant ve barış içinde birarada yaşama politikasını sürdürmektedirler. Bu nedenle, sosyalist ülkelerin kendileri de bu kötülöklere karşı savaşmaktadır. Detant ve barış içinde bir arada yaşama, belânın kabul edildiği, sonra da mahkum edildiği anlamına gelmez. Sosyalist ülkeler detant ve barış içinde birarada yaşama politikasını sürdürürken, gerçek tahripkâr savaşların önünü bloke ediyor. Dünyanın çeşitli bölge ve kısımlarında belâyı yok etmek için savaşan güçleri destekliyor. Kuşkusuz, bu kötülük bir dünya savaşı ile de yok edilebilirdi, fakat, yalnızca tüm insanlığın muazzam felâketi pahasına.

SORU: Ulusal kurtuluş hareketinin idealleri ile uluslararası Komünist ve işçi sınıfı hareketinin idealleri arasındaki ilişki konusunda ne diyebilirsiniz?

CEVAP: Komünist hareket nedir? «Komünizm», emperyalist propagandanın her yolu deneyerek kö-

tülemeye çalıştığı, korkunç bir canavar olarak gösterdiği bir kelimedir. Fakat kelimenin derinine incek olursanız, komünizmin güzel olan her şey demek olduğunu görürsünüz. Komünizm, insanların kardeş gibi yanyana yaşaması, birlikte çalışması, birbirini sömürmemesi, barış, uyum ve anlaşma içinde yaşaması demektir. Emperyalistler komünizmi korkunç bir yüzle gösterirler, çünkü kelimenin içerdığı gerçekten korkarlar. Dünya ulusal kurtuluş hareketi nedir? Bizler yalnızca bunun uğruna mücadeleye girişmedik. Komünistlerin uğruna çalıştığı, savaştığı ve öldüğü halkları kurtarmak için savaşıyoruz. Bu bir kelime sorunudur, fakat bizim için aynı şeyi ifade eder.

Bu emperyalistleri dehşete düşürmüştür. Komünizm onların sömürü sistemini yıkacağından, doğal olarak, komünizmi bir kötülük olarak göstermek isteyeceklerdir. Halkları daima «dünya komünizmi» ile korkutmaya çalışacaklardır. Fakat biri komünizmin ne demek olduğunu açıklayacak olursa, halk bunu anlamaya başlar. Emperyalistlerin propagandalarında komünizmi nasıl tanıttıklarını gösteren bir örnek var. Halkım, mücadelemizin amaçlarını —kendi kaderini tayin etme ve bağımsızlık— biliyor,

Bu, halka topraklarını, haklarını, insanlık onurunu ve daha birçok şeyi, ve sıradan bir insan için çok şey ifade eden bütün «küçük şeyler»i, yani tarlaları, keçileri, tavukları ve daha birçok şeyi geri verme mücadelesidir. Halkımız uğruna savaştığımız şeylerin bu olduğunun bilincinde. Nitekim düşmanlarımız, emperyalistler şöyle demeye devam ediyorlar: «Nkomo, Zimbabve kurtuluş hareketi dünya komünizminden esinlenmektedir. Komünisttirler. «Halkımızın cevabı: «Eğer bizim istediğimiz şeyler uğruna savaşan bu adamlar komünist ise, komünistlerin iyi adamlar olmaları gerekir.»

Nihayet, yalnızca komünist demek de pek bir şey ifade etmez. Aslolan komünistlerin savunduğu şeydir. Halkımızın istediği şeyi savunuyorlarsa, halkımın da şöyle demeye hakkı vardır: «Komünistler iyi adamlardır, bizimle aynı şeyleri istiyorlar.»

Emperyalistlerin anlayamadıkları şey şudur: bir anlamda, kendilerinin de, insan hakları için mücadele eden süper ideolojinin, komünizmin propagandistleri gibi davrandıklarını anlamazlar.

Ben bir ideolojiye iyi şeyler dediği için değil, fakat halka gerçekten getirdiği şeyler nedeniyle güven duyarım.

TÜSTAV

GÜNEY AFRIKA

Devrimci Deneyimin Gücü

Vusizwe Seme

(Güney Afrika K.P. üyesi)

Açlık, sefalet, okuma yazma bilmezlik, ekonomik ve teknik gerilik gibi hayati sorunlara çözüm arayan Afrikalı geniş halk kitleleri, Marksizm - Leninizm'e yöneliyorlar. Bununla beraber bizler, mücadele yolunu aydınlatan pırıl pırıl düşüncelerle yetinmiyoruz, sosyalist ülkelerin başarılarından da esinleniyoruz. Bu ülkelerin durmaksızın artan gücü, dünya üzerindeki ağırlıklarını ve etkilerini arttırdığı gibi, sürekli zenginleşmelerini de sağlıyor. Sosyalist ülkeler, üretim dünyasında ve toplumsal ilişkilerde sosyalizmin kapitalizm üzerindeki kesin üstünlüğünü, olgularla kanıtıyorlar. Ekonomik, politik ve toplumsal yaşamda artan başarılarıyla, verdikleri örneğin gücüyle, sosyalizme, barışa ve demokrasiye giden en akla uygun yolu gösteriyorlar. Sovyetler Birliği'yle diğer sosyalist ülkelerin gücü ve etkisi bir kalkan gibidir ve Afrika halkları bu kalkanın koruyuculuğunda çok daha iyi ve insan onuruna yaraşır bir yaşama duydukları arzuyu gerçekleştirebileceklerdir.

Afrika ülkelerinin çoğu bugün, ulusal, etnik ve topraksal ayrılıkların son derece karmaşık sorunlarıyla karşı karşıyadır. Emperyalistler ve yerli gericilik, bu sorunlar üzerinde spekülasyon yaparak ulusal ve etnik nefret tohumları ekmekte, topraksal ya-

yılmacılığı cesaretlendirmektedir. Aşırı sol ve sağ güçler demagoji yaparak, Afrika'da ulusal sorununu en iyi çözümü olarak, kendi kaderini tayin fikrini ileri sürüyorlar. Ama biz Marksist-Leninistler, somut ulusal ve uluslararası koşullardan hareket ediyor ve bu koşulları sınıf faktörüyle uyum halinde diyalektik biçimde inceliyoruz. Lenin: «Ulusların özgürce ayrılmaları hakkında, şu ya da bu ulusun, şu ya da bu anda ayrılmasının yararını birbirine karıştırmaya kimsenin hakkı yoktur.» diye yazıyordu.

Bize göre ulusal ve etnik grupların, ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal haklarına sadece saygı duymak ve bu hakları savunmak değil, aynı zamanda onları geliştirip zenginleştirmek de zorunludur. Sosyal-ekonomik ve kültürel gelişmelerinde ulusal ve etnik grupların gerçek bir hak eşitliğinin gerekliliği işte buradan gelir. Ve bu ilke, Orta Asya Cumhuriyetlerinde Sovyet iktidarının kurulması için verilen devrimci mücadele sırasında doğrulanmıştır.

Diğer yandan ilerici hareketimiz içinde, bir süredenberi, proletarya enternasyonalizminin hükmünün kalmadığını, aşılması gerektiğini ileri süren sesler duyulmaya başladı. İhtiyaçların toplumun en çeşitli tabakalarının çalışmalarını birleştiren yeni tip bir enternasyonalizmi gerektirdiği ileri sürülüyor.. Oysa bize göre, dünya devrimci sürecinin akışına gittikçe daha geniş toplum güçlerinin katılması, proletarya enternasyonalizminin teori ve pratiğini çürütmek şöyle dursun, tersine içeriğini zenginleştirmeye, ona daha da büyük bir yaygınlık, derinlik ve potansiyel kazandırmaya hizmet etmektedir.

Ne denli önemli olursa olsun, sadece ilkelere söz etmek, dıştan dayanışma gösterilerinde bulunmak, Vietnam'ın, Angola'nın ve Etyopya'nın emperyalist saldırıları püskürtmelerine ve oyunlarını bozmaya tek başlarına aslâ yetemezdi. Sovyetler Birliği ve diğer Sosyalist ülkelerin Afrika'daki devrimci güçlere, hiçbir karşılık beklemezsizin yaptıkları yardımlar, emperyalist saldırıya karşı verilen mücadelede görevlerini yerine getirme arzuları, Afrika topraklarında kanlarını akıtan Küba'lı yurtseverlerin cesareti, soyut bir «yeni» enternasyonalizmin değil, gerçek proleter enternasyonalizminin kanıtları olmuştur.

Pekin yöneticilerinin politik ve ideolojik tavırlarının hızla gözden düşmesi, anti-sovyetizmin mantığını en iyi biçimde gözler önüne seren olgudur. Maoocular, aşırı sol, maceracı ve sınır tanımaz bir anti-sovyet propagandayla pekişmiş tutumlara girdiklerinden buyana, emperyalizmin ve tekelci sermayenin en

gerici çevreleriyle aynı tarafa yerleşmiş bulunuyorlar. Pekin yönetimi, Angola'da, Etyopya'da ve Güney Afrika'nın ırkçı ve sömürgeci kesiminde toplumsal yenilenme için mücadele veren güçlere karşı çıkmaktan aslâ vazgeçmiyorlar. Pekin liderlerinin elleri, Angola'lı, Etyopya'lı, Küba'lı yurtseverlerin ve enternasyonalistlerin kanına bulanmıştır. Maocu Çin, kaba bir biçimde Vietnam'ın içişlerine karışıyor; gerici Pol Pot rejimlerini, barışa gönül vermiş bu ülkeye karşı saldırıya iten Çin oldu.

Bütün bu nedenlerden ötürü, dünya devrimci süreci için, ilerici ve demokrat güçlerin anti-sovyet ideolojiyi ve siyaseti kararlıkla geri çevirmeleri son derece önemlidir. Anti-sovyetizme verilen tavizler, anti-komünizme verilmiş demektir ve son tahlilde, dünya devrimci sürecinin ilerleyişi için bir engel oluştururlar.

Devrimci deneyimin gücü, devrimci dönüşümler için mücadele verenlerin elinde önemli bir silâhtır. Ama bu, sınıf düşmanlarımızın iddia ettiği gibi, gerek Sovyetler Birliği'nin, gerekse diğer sosyalist ülkelerin seçtiği yolu dogmatik bir biçimde ve körükörüne izliyoruz anlamına gelmez. Bizler, bazan acı ve trajik olan kendi öz deneyimizden dersler çıkartarak ve uluslararası devrimci güçlerin deneyinden yararlanarak, sosyalizme geçişin ve sosyalist toplumu inşanın genel yasalarını uygulamaya daima bağlı kalmak zorundayız.

TÜSTAV

Fransız Komünist Partisi

23. Kongresi Yapıldı

Fransız Komünist Partisi'nin geçenlerde yapılan 23. Kongresi, Fransız komünistlerinin, anti-tekel ve demokratik mücadele hattını koruduklarını kanıtladı. 1969 Konferansının yol göstericiliğinde ve dünyanın kapitalist kampında, emekçi yığınların, komünistler öncülüğünde sürdürdükleri anti-tekel bir demokrasi uğruna mücadele emperyalizmin etki alanını ve tekelin tabanını daraltan sonuçlar yaratması bakımından dünya devrimci sürecinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Komünistlerce sosyalizm doğrultusundaki mücadelenin bir parçası olarak görülen anti-tekel mücadelenin demokratik niteliğini Fransız Komünist Partisi bir geçiş biçiminden çok, bir amaç, veya amaçlanan sosyalizmin özgül bir niteliği olarak görmektedir. Bu, burjuva çerçevede elde edilen «ekonomik demokrasi», «toplumsal demokrasi», «siyasi demokrasi» gibi kavramları ve olguları sosyalist demokrasinin üstüne çıkarmak, ya da sosyalist demokrasinin dayandığı sınıf temellerini gözden kaçırmak anlamına gelmektedir. Fransız Komünist Partisi'nin katılmadığımız bu görüşlerini, ileri demokrasi mücadelesinin farklı yorumlarından birine örnek teşkil ettiği için yayımlıyoruz.

İLKE

FRANSA İÇİN SOSYALİZME GİDEN DEMOKRATİK YOL

A) İSTEDİĞİMİZ SOSYALİZM

Emekçilerle ailelerinin yaşam düzeyini ve yaşam kalitesini gerçekten ve sürekli, kalıcı biçimde iyileştirmek; ülkeyi bunalımdan kurtarmak, gerçekten değiştirmek için, ülke ekonomisi ve tüm ulus yaşamı üzerine çökmüş bulunan sermaye egemenliğini, hiç bir ayırım gözetmeksizin kıran köklü demokratik reformları yapmak gerekir. Öyle bir toplumsal dönüşüm sağlamak gerekir

ki, bu dönüşümle demokrasi, şimdiye dek hiç ulaşmadığı boyutlara ulaşsın. Ve yeni bir Cumhuriyet keşfedilsin. İşte Fransız Komünist Partisi'nin XXII. Kongresinin ülkeye önerdiği temel seçim ve ana perspektif, bizzat kendisi demokratik olan bir sosyalizme giden bu demokratik yoldur.

Herşey bize, bu seçimin doğru olduğunu kanıtlıyor.

1) *Demokratik Sosyalizm*

Fransa bir *toplumsal demokrasiye* muhtaçtır. Modern bir ekonominin, modern bir ülkenin amacı ve motoru, kişiliklerinde git-tikçe daha da zenginleşen çeşitlilikler ve yeni dayanışmalar barındıran bireylerin gelişimi olmak gerekir. Bu gelişme, birinci olarak baskıya ve işsizliğe karşı, yoksulluğa, eşitsizliğe karşı savaşı dayatır.

Fransa bir *ekonomik demokrasiye* muhtaçtır. Bu demokrasi, emekçiler ve vatandaşlar için ve onlar tarafından kurulan, yönetilen ve denetlenen yeni tipte bir gelişmeyi işler hale getirmelidir. Bu gelişme, büyük üretim ve değişim araçlarının toplum mülkiyetinde olmasını varsayar. Diğer toplumsal mülkiyet biçimleri ve özel mülkiyete dayalı bir ekonomi sektörü yanında, yeterli bir bü-tünlükte demokratik millileştirmeleri talebeder.

Fransa bir *siyasi demokrasiye* muhtaçtır. Bağrındaki işçi sınıfının yönetici siyasi rol oynayacağı emekçi halkın temsilcisi bir iktidara saygı gösterilmelidir. Bu iktidar, insanın, zamanla sınırlı olmayan haklarının garantisini, özgürlüklerin daha önce görülmemiş biçimde yaygınlaşmasını, çoğulculuğa saygıyı sağlayacaktır.

Üretim araçlarının mülkiyetindeki ve Devlet yönetimindeki bu değişiklikler, vazgeçilmezdir ama yeterli değildir. Her kapitalist topluma damgasını vuran sömürü ve baskı, çok uzun süreden beri alabildiğine ve derinlemesine tüm toplumsal ilişkileri, düşünce biçimlerini, alışkanlıkları ve kültürü etkilemiştir ve bunlar gerek mülkiyetin, gerekse Devlet iktidarının dönüşümlerinden sonra da hayatta kalma, tehlikesini taşırlar. Yeni bir ekonomik temel üzerinde de, hiyerarşinin, herşeyi bir azınlığın yönettiği bir topluma özgü davranışların yeniden ortaya çıkması tehlikesini de getirirler. O zaman, emekçiler kitesine yalnızca uygulama rolü kalır.

Bizim ulaşmak istediğimiz toplumsal dönüşüm, mevcut bürokratlar yerine başka bürokratlar, mevcut teknokratlar yerine başka teknokratlar geçirmekten ibaret olamaz. Bu dönüşüm, oto-

riter ve merkezi bir aygıt yerine bir diğeri, bir düşünce şartlanması yerine bir diğeri geçirmeye sonuçlanmamalıdır.

Demek ki, mülkiyet ve Devlet iktidarındaki dönüşümle birlikte toplumsal ilişkileri değiştirmek için esaslı bir çabaya girişmek gerekir. Her alanda, her düzeyde ve bilinen ya da düşünülebilecek her türlü olasılığı kullanarak, öneride bulunmak yerine katılmaya, emir vermek yerine inisiyatif ele almaya geçmek gerekir. Uygulamada ise, monarşiden, emekçilerin yerleştirdiği yeni bir yaşam biçimine geçilmelidir. Ortaklaşa kendi kendine yönetime, gerçek bir bölgesel iktidara doğru gitmek gerekir. Bir azınlığın çıkarlarına dönük tepeden ve uzaktan hükümet etme yerine tüm toplumun, bizzat emekçiler ve vatandaşlar tarafından her geçen gün daha da yaygınlaşan biçimde yönetime geçmelidir. Kendi kendine yönetim ve en ileri demokrasi, tüm toplumsal yaşamda hem her birey, hem de tüm toplum için kuşku götürmez yeni olanaklar yaratacaktır. Fransa'nın ihtiyaç duyduğu ve bizim istediğimiz demokratik sosyalizm işte budur.

2) Seçimimizin Nedenleri

Seçimimiz iddialıdır ama keyfi değildir.

Bu seçim, hem Fransız toplumunun objektif gereksinmelerine modern, halkçı ve gerçekçi bir cevap, hem de bunalımdan tek kurtuluş yoludur. Emekçilerin ve halkın hayati telelerini gözönünde tutar.

Seçimimiz gücünü, özgürlükçü ve hümanist idealimizden alır. Biz, ülkemizde sosyalizmi gerçekleştirmek için kitaplardan hazır formüller bulmak iddiasında değiliz. Ancak, tüm savaşımızı hareketlendiren şu temel hususlara inanıyoruz: Yaşamın değişmesi refah içinde, adil, kardeşçe yaşayan bir toplum; özgürlük içinde ve özgürce sağlanmış sosyalizm.

Yaptığımız seçim ulusaldır. Fransız ulusunun tarihi, halkı için çok değerli geleneklere, özgürlüklere, kendine özgü bir yaşam biçimine sahip uzun bir tarihtir. Biz bu değerlere bağlıyız, onları sürdürmek istiyoruz ve bunu sadece, mücadeleler açısından zengin geçmişimiz olduğundan ötürü değil, hem bugün hem de yarın için ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel önemli potansiyelleri içinde sakladığından ötürü istiyoruz.

Vatanımız, Fransa halkının gereksinmelerini tatmine ve sosyalist dönüşümleri elverişli siyasal güçler ilişkisini gerçekleştirmeye son derece yatkın bir kadroya sahiptir. Halkımızın bağımsız-

lğına ve yurtseverliğe bağlılığı, birlik için değerli bir temel, bir yenilenme gücü olmuştur.

Fransa'da üretici güçlerin yapısı, özgül ulusal özelliklerimizle tam bir uygunluk içindedir. Burjuvazinin politikasından ileri gelen zayıflıklar yanında, gelişme için henüz hiç işlenmemiş olanaklarla dolu orijinal bir bütünlük oluştururlar. İşte Fransa, bu potansiyelin tam olarak serpilip gelişmesini sağlayarak ve egemenliğini koruyarak uluslararası işbirliğine en iyi biçimiyle katkıda bulunabilecek ve kendi gelişimi için vazgeçilmez araçları bu işbirliğinden sağlayacaktır. Ve yine böyle bir işbirliğiyle, ulusların çeşitlilikleri ve çıkarlarına saygı göstererek halkların çıkarlarına uygun en modern üretim güçlerinin atılımı sağlanacaktır.

İnsanlık aynı zamanda hem dayanışma içinde ve hem de gerek düşünce hayatında, akımlarda, duygu ve düşüncelerin farklı istek ve ufak ayrımlarında, yani kültürü meydana getiren herşeydeki çeşitlilik içinde ilerlediği sürece, daha da zenginleşecektir.

Bize göre gelecek, standartlaşmış, bürokratikleşmiş ve belli düzeylerde tutulan blokların olmayacaktır. Fransız toplumu, Batı Alman egemenliği altında erimiş bir Batı Avrupa'nın bağrında ve Amerikanlaşarak, mutluluk ve özgürlük yolunu bulamaz. Bunlar ancak egemenliğini ve kimliğini kanıtlayarak mümkündür.

Yaptığımız seçim orjinaldir. Ancak uluslararası deneyimden çıkardığımız bütün bilgileri de hesaba katmıştır.

Dünyada sosyalizm vardır ve gittikçe daha çok ve çeşitli biçimler altında varolacaktır.

Genel çizgileri ve deneylerin doğruladığı ya da değiştirdiği yasaları temel alan sosyalizm, insanlar ve halklar tarafından kurulduğu için son derece çeşitli görünüm almıştır, almaktadır ve alacaktır. Çünkü insanları yüzyıllar biçimlendirip değiştirdi ve çünkü her halk kendi ülkelerinin özgül koşullarında ve verili bir tarihsel dönem içinde davranır oldu. İnsanlığın ilerlemesinde dönemeç taşlarını oluşturan önemli toplum tipleri gibi sosyalizm de zorunlu olarak her ülkenin somut gereksinmelerine somut cevap olarak doğuyor ve büyüyor.

Bu temel veriden, birbirinden ayrılmaz iki sonuç çıkarıyoruz.

Birinci olarak, Fransa'da dışardan gelen bir modeli tekrar yaratmak ya da aynı anlama gelen, dışarıda yapılabilecek sistemli biçimde ters gitmek şeklindeki dogmatik bir düşünceyi kesinlikle

reddediyoruz. Seçimimiz orijinaldir çünkü, hem geçmişinin hem bugünün gerçeğinde, Fransa'nın koşulları orijinaldir. Fransa'da sosyalizm, ya fransız usulü olacaktır ya da hiç olmayacaktır.

İkinci olarak, kendi ülkemiz için uygun gördüğümüz biçimlerden farklı biçimlere büründüğü bahanesiyle, şu ya da bu, diğer bir ülkede sosyalizmin varolmadığı düşüncesini de, ki bu da dogmatik bir düşüncedir, reddettik ve ediyoruz.

3) *Sosyalist Ülkelere Karşı Tutumumuz*

Sosyalizm yaşıyor, Tarihe 1917 Ekiminde, Rus işçi ve köylüleri, komünist partileri yönetiminde iktidarı aldıkları ve kapitalist sömürüyü alaşağı ettikleri zaman girdi. Sovyetler Birliği'nden sonra diğer ülkeler de bu kesin dönüşümü gerçekleştirdiler. Üstelik, son derece büyük bir görevle yüklü ve hem başlangıç durumunu hem de her ülkede mevcut koşulları hesaba katmak zorunda olan sınırlı bir tarihsel süre içinde sosyalist ülkeler, yeni sistemin varlığını ve üstünlüğünü kanıtlayan büyük bir eser yarattılar; kendilerini, toplumun önemli sorunlarını çözmeye adanmışlar. İşte bunun içindir ki bugün, söz konusu ülkelerin ve bütününde insanlığın tarihsel hareketine sosyalizmin ne getirdiği sorulduğunda, şöyle cevap veriyoruz: Sosyalist ülkelerin bilançosu bütününde olumludur.

Ne bu tesbit, ne de sosyalizm biçimindeki zorunlu çeşitlilik, alışılmış şekliyle «Stalinizm» diye isimlendirilen şeye çizgi çektir-gimiz anlamına gelmez. Stalin'in yönettiği dönemde Sovyetler Birliği, kitlesel baskılara, Parti'de ve Devlette otoriter ve bireysel yönetime, düşünce alanında dogmatizmin gelişmesine, hem sosyalizmin inşa yönetimlerinde hem de komünist partiler arası ilişkileri yönetmesi gereken kuralların işletilişinde ciddi hatalara tanık oldu. Sovyetler Birliği Komünist Partisi, bu hatlara ve cinayetlere Stalin'in ölümünden sonra son verdi ve 1959'da yapılan XX. Kongresinde bunları resmen açıkladı. Bugün, bu geçmişten yine de bazı uygulamalar ve yanlışlar kalmıştır.

Bu önemli sorunlar karşısında Fransız Komünist Partisi'nin tutumu, hertürlü anlam belirsizliğinden arınmış ve kararlı bir tutumdur. Stalinizm'i mahkûm ettiğimizi ilân ettik, çünkü bu deyimden içerdiği anlayış ve uygulamalar, bizim idealimize ve politikamıza tamamiyle yabancıdır. Bizi ilgilendiren yanıyla bu konuda, başlıca şu dersleri çıkardık: Fransa için, bizzat kendisi demokratik olan bir sosyalizme, demokratik yoldan gidisi

işleyip hazırladık; komünist partiler arasında yeni bir anlayış ve uygulamayı geliştirmek için katkıda bulunuyoruz; teorimizin yaratıcı niteliğini değerlendirmeyi ve Partinin demokratik yaşamını durmaksızın mükemmelleştirmeyi görev biliyoruz; düşünce tarzımızı daima, demokratik inandırma çabaları yerine otoriterliğin kolaylıklarını geçirme girişimlerine karşı korumak gereksinmesi duyuyoruz. XXII. Kongrenin geçerliliğini tekrar doğruladığımız gibi, onun bütünleyicileri olan tüm bu belli başlı yönetimlerin de geçerli olduğunu söylüyoruz.

Bu kararlı çizgiye sadakat, kendi öz mücadelemiz için dersler çıkarma arzusuyla birlikte, düşünmeye de götürüyor bizi. Bu sadakattan ötürü, kanaat, ifade veya yaratıcılık özgürlüklerine dokunan tedbirlerle mutabık olmadığımızı açıkça ifade etmeyi, ödevimiz ve hakkımız olarak görüyoruz. Zira bizim için, özgürlük bölünmez bir bütündür ve biz, komünist idelin âdil olmayan ya da doğrulanmayan eylemlerle lekelenmesini kabul edemeyiz, böylece biz, sosyalist ülkelerle çatışmak değil tersine, olanaklarımız ölçüsünde ve sorumluluklarımızın sınırları içinde sosyalizmin ilerlemesine yardım etmek istiyoruz.

XXII. Kongre çizgisine sadakat, sosyalist ülkelerden kopma ve kendi kabuğuna çekilme düşüncesini de geri çevirmemizi sağlıyor.

Yaptığımız seçim, uluslararası dayanışma zorunluluğunu da hesaba katıyor.

Sınıf mücadelesi aynı zamanda hem ulusal hem de uluslararası güçler ilişkisinin demokratik sosyalizm yolunun temellerinden biri, uluslararası güçler ilişkisinin devrimi, detantın ve barış içinde birarada yaşamının gelişimidir. Bunu unutmak intihar olur.

4) *Uluslararası Zorunlu Dayanışma*

Emperyalizme karşı ve bağımsızlık, barış, demokrasi, sosyalizm ve komünizm için mücadele eden tüm devrimci ve ilerici güçlerle olan dayanışmamızın doğruluğunu bu nedenle öne sürüyoruz.

Sosyalizmin kurulduğu ve geliştiği ülkelerde halkın yönetime getirdiği komünist partilerle barış için, silahsızlanma, barış içinde birarada yaşama ve ulusların haklarına saygı için dayanışma zorunludur.

Bunalımın sonuçlarını emekçilere ve tüm halka yüklemek için çabalarını uluslararası düzeyde birleştiren ve iktidarda bulunan sömürücü sınıflara karşı mücadelede, kapitalist ülkelerin ko-

münist partileriyle dayanışma içindeyiz. Bu partilerin bazılarıyla, bunalımdan çıkış yolları olarak, temel çizgisini demokrasinin gelişiminin oluşturduğu ve Avrupa komünizmi diye nitelenen, sosyalizme geçiş yollarını önerme gerekliliği üzerine benzer ya da yakın görüşlere sahip olmamız, bizim için büyük önem taşıyor.

Çoğunlukla çok çetin koşullarda ülkelerinin bağımsızlığı ve gelişmesi için mücadele veren komünist partilerle de dayanışma zorunluluğu duyuyoruz.

Uluslararası komünist harekette yeni ilişkilerin gelişmesi için savaşıyoruz. Bu ilişkilerin temeli, her partinin bağımsızlığı, eşitliği ve içişlerine karışmamadır. Hareketin bir merkezi yoktur artık. Bağımsızlık, uluslararası dayanışmaya ters düşmez, tersine onun bütünleyici bir parçasıdır. Ayrıca biz, varolan ya da varolabilecek ayrılıkları da gizlemeyiz; onlara korkmadan bakmak ve eğer yararlıysa tartışmak gerekir. Ancak bu ayrılıklar, tüm komünist partilerle ilişkilerin geliştirilmesi zorunluluğuna sırt çevirmemizi hiçbir zaman haklı çıkarmaz. Bu partilerin herbiriyle, ortak amaçlarımız için birlikte davranmaya kendimizi adadık.

Dayanışma, komünist partilerle sınırlanmamalıdır. Dünyanın her yanında, alabildiğine çeşitli gerçeklikler içinde emperyalizme karşı ve toplumsal ilerleme, özgürlük, bağımsızlık ve barış içinde mücadele eden tüm güçler, bizim aktif dayanışmanıza güvenebilirler. Biz özellikle, bu dayanışmanın, halklarının bağımsızlık, sosyal adalet ve gelişme yolundaki mücadelesini yöneten ulusal demokratik parti ve hareketlerle -herbirinin kişiliğine saygı göstererek- güçlendirilmesine büyük önem veriyoruz. Bizim ve onların savaşının, daha doğru bir ekonomik dünya düzeni yararına her geçen gün daha fazla yakınlaşması için katkıda bulunmayı arzu ediyoruz.

Özellikle Avrupa çerçevesinde, halklarımızın gerçek çıkarlarına tekabül eden hedeflerin yararına, sosyalist ve sosyal-demokrat partilerle, ilişkiler kurmaya ve mümkün olduğunda da ortak eylemler yapmaya ve geliştirmeye çalışıyoruz; bu partilerin çoğunun bugünkü tutumları her nekadardır bu yaklaşıma elverişli değilse de, bu tavrımızın doğruluğunu kanıtlama çabası gösteriyoruz.

Hristiyan halk kitlelerini temsil eden güçlerle olumlu bir işbirliğinin temellerini atma çabalarını sürdürmemiz de aynı düşünceden kaynaklanıyor.

(Humanit'e Gazetesinden çevrilmiştir)

Bulgar Edebiyatı ve Öteki Balkan Ülkeleri Edebiyatlarında Demokrasi

Balkan ülkeleri Yazar Örgütleri toplantısı 21 Mayıs 1979 günü İstanbul'da başladı. Toplantıya Balkan ülkeleri Yazar Örgütlerinden çok sayıda temsilci ve Türkiye'den sanatçılar ve konuklar katıldılar. Üç gün süren toplantı çalışmaları, çeşitli ülkelerden yazarların sunduğu tebliğler ve karşılıklı kültürel alış veriş bakımından yararlı oldu. Katılan ülkeler arasında kültürel ilişkilerin gelişip güçlenmesine, yazar örgütleri olarak Balkanlar çapında bir örgütsel birliğe gidilmesinde önemli bir adım olan toplantıya Bulgar heyetinden Efrem Karanfilov'un sunduğu tebliğin çevirisini yayınıyoruz.

İLKE

Saygıdeğer Bayanlar, baylar
Değerli arkadaşlarım.

Yazar eserinde seçtiği konuyla hayata karşı tavrını ortaya koymaktadır. Yazarın özelliği, önce seçtiği konu ile belirlenir, bu konu yoluyla anlam kazanıp kişisel yapıcılığı ortaya çıkar.

Bu anlamda konu çok büyük bir önem kazanır, dar somut çerçevesinin sınırlarını aşar. İşte bu nedenle Balkan ülkeleri edebiyatındaki ortak temalardan söz ederken temelde bizi karakterize eden, bizi birbirimize yaklaştıran ana noktayı ortaya çıkarmış oluruz.

Ben Bulgar edebiyatında konu olarak demokrasinin başlangıcı, edebi kahramanlar ve edebiyatımızın genel havasına ilişkin birkaç söz söyleyeceğim. Bu ulusalcı demokratik başlangıç, öteki Balkan ülkeleri içinde de bir özelliktir.

Bizim geçmiş edebiyatımızın olumlu kahramanı genellikle köylü olmuştur, ve köylü, ulusa yakışır bir kahramandır. Ama

ruhsal yapısı her yönüyle çetin, güçlü ve nitelikli olarak yer almıştır edebiyatımızda. Batılı yazarlar yapıtlarında soylu ve aydın kahramanlarının ruhsal serüvenlerini en ince ayrıntılarına dek aktarırlarken, bizim büyük yazarlarımızın kahramanları olan köylünün yalın, kaba dış görünüşü altındaki iç zenginliğini bulmayı başarmışlardır. Ruhbilim çözümlerine girmeden, abartmaya kalkışmadan köylü kahramanlarını yumuşak, düzgün ama büyük bir iç coşkusu ile çizebildiler. Söz gelimi yazarımız Yordankov'un yapıtlarında; ne madensi sertliği bronzdan dökülmüş gibi suratlarında parlayan, ne de mermersi yüzlerinin incecik cilası altından tutkular fışkıran kahramanlara rastlayamazsınız.

Bu kahramanlar sanki bizim oymacılarımızın koyu renkli tahtalardan yapmayı pek sevdikleri yontma figürler olup kaskatı değil dingin ve apaçık görünürler.

Yüzyılın ilk yarısında bir başka büyük yazarımız, sıkıntının ve sert yaşam koşullarının kovaladığı, ama insan onurlarını hiç yitirmeyen ve gözlerinde ancak özgür insanlarda bulunan ataklık ve cesaret kıvılcımı hiç mi hiç sönmeyen yoksul köylüler ile ırgatlardan oluşan bir yığın kahramanı yarattı. Elin Polin'in yapıtlarındaki temel öğeyi ararsak bunun, halkına inancını ve yaşama dair iyimserliğini görürüz.

İşte böylece geçmişteki yazarlarımız, en sevdikleri temayı en gergin ortamda buldular, elektrik tellerinde «akkırlangıçlar» arayan yıldızlı gecelerde düş kuran acılarını kaval seslerinde boğan, ya da öç alabilmek için en atak kişilikleriyle dağların yolunu tutan kahramanlar yarattılar.

Bu kahramanlardan söz etmenin nedeni bizim edebiyat gelenegimizi belirtmek içindir. Bu gelenegin özü ise yalın insanlardan sevilen kahramanlar yaratmak, ve yalın insan ile kahramanlar arasında bir ayrım gözetmemektedir. Çünkü bu kahramanlar, tarlalarındaki dinginliklerine benzer bir şekilde ayaklanmalara kalkıyor, kahramanlıklar yaratıyorlardı. Şunu da anlatmalıyım ki: Onlar tüm varlıkları ile yeni ve daha güzel bir yaşamı düşünüyor, yalnızca bunu amaçlıyorlardı. En akli başında gerçekçi yazarlarımızda da romantizmle düşseverliği görebiliriz.

Özdeş durum az ya da çok olarak şu ya da bu çeşitlemesiyle tüm Balkan uluslarının yazarları için de geçerlidir. Ivo Andriç de kendi temalarını, doğduğu Bosna'nın yalın insanların yaşamından alıyor, onların olağanüstü iç güzelliklerini ortaya çıkarmayı beceriyordu. Nikos Kazancakis de, yine yalın insanların dünyaya ilişkin doymak bilmez tutkularıyla, zengin duygusallıklarıyla

kendi halkının özünü açıklıyordu. Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Eminesku, Sadovyanu, İsmail Kadere, Mark Grakuki ve benzerleri, yalın insanları onların soyluluklarını, ahlâksal temizliklerini yüceltiyorlardı. Bu demokrasi, bu yüceltilmiş hümanizm olan inanç Balkan ülkelerinin en iyi yazarlarının en güzel geleneksel temalarını oluşturmuştur.

Bizim Çağdaş edebiyatımızda tema yalınlığı nedir, ortak yan nerededir? diye bir soruya yanıtımız: «Bu eserler gerçek temsilcileri eliyle şu ya da bu türlü, kendi geleneklerinden kopmamağa çalışıyorlar ve bu geleneklere bağlı kalıyorlar» biçimindedir.

Bizde köylüler mutluluklarını aramayı tellere konmuş «akkırlangıçlarda» değil, tellerin kendilerinde aramayı öğrendiler. Eskiden çift sürenler şimdi traktörcülere, makinistlere, işçilere dönüştüler. Çok güç ve çok yönlü bir süreçte özel mülkiyet tutkusunu aşarak Kooperatiflerde örgütlendiler. Çağdaş edebiyatımızın kahramanı yalnızca bir köylü değil, her zamandan daha çok bir yalın insandır. Bu emekçi insandır ki, tüm zenginliği, tüm üstünlüğüyle çağdaş edebiyatımızda biçimlendirildi. En eski kuşaklardan büyük yazarlarımız önemli eserlerini genellikle geçmişin konuları üstüne oluşturdular. Sözüünü ettiğim eski kuşak yazarlarımız Dimitr Talev, Dimitir Dimov, Emilyan Stanev ile daha yaşamakta olan yazarımız Giorgi Karaslavov'dur.

Onlardan sonra gelen kuşaklardaki yazarlarımız bakışlarını tümüyle çağdaş yaşama çevirdiler, konularını çağdaş yaşamda arayıp, çağdaş kişilikleri yarattılar. Bogamil Raynov, Andre Guloşki, Pavel Vefinov ve bu toplantıda aramızda bulunan Kamen Kalçev gibi yazarların eserlerinde moral mesele çalışma süreçleriyle, önemli toplumsal olaylarda kaynaşp birleşmektedir. Bu durum yetenekli yazarlarımıza çağdaş insanın ruhunun derinliklerine inerek yaşamın insan karakterinden istediği ve kafasında savaşılan nedenlerin uyum ve çelişkilerini, zengin birleşimlerle köklü değişimleri ve düşünsel birliği bize gösterebilme olanağı sağlıyordu.

Başlarında Yordan Rodiçkov olan-ki genç arkadaşımız Gerço Ataneşov ile aramızdadırlar- Bir çok kuşak yazarımız, sık sık geleneksel olgulara ve zamana uygun sıralamayı aşarak okuyucu ile senli benli konuşmayı yapabiliyorlar. Güncellik ve şiirsellik sapmalarından kaçmadıkları gibi, yapıtlarını yalnızca duyguyla değil toplumsal bir canlılık, şiirsel bir duyarlılıkla da doldurabiliyorlar. Kimi zaman düzyazıdaki kişisel başlangıcın güçlenmesi

okurlarla ilişki sağlamada daha geniş bir özgürlük istemi olduğu gibi, yazarın kavrayışlarının açıklanmasında da daha büyük bir bağımsızlık anlatımını oluşturmaktadır.

Çağdaş Bulgar edebiyatı temelde daha çeşitli, daha canlı ve halkın yaşamına daha yakındır. Yaşama örnek olma sorunu anlamında ve toplumsal öneminden hiç bir şey yitirmeden yeni bir acıyla ortaya konuluyor. Böylece de hiç zorlamasız olarak ve doğallıkla toplumcu hümanizmin sorunlarına ulaşıyor.

Örneğin Kemal Kamaçev'in «Yeni Kentte İki Kişi» Yordan Radçikov'un «Barut Abecesi» Gerçi Atanasov'un «Taşra Öyküsü» nasıl da değişiktir birbirlerinden. Bunlar yalnızca ayrı kuşaklardan gelme yazarlar olarak değil, bir yandan da özgün, yapıcı kişilikleriyle gerçeklere kendi bakışları, yaşama ilişkin kişisel görüşleriyle apayrı kişilerdir. Ama yine de nice ortak yanları vardır: Bu yalnızca seçilen konuda ortaklık değil, çağımız insanına duyulan sevgide bu insanın makinalaşmış dünyamızda kişiliğini korumak amacıyla birleşmek, bu insanın ahlaksal temizliğiyle ruhsal yüceliğine inanç duymak konularında ortaklıktır.

Günümüz Bulgar edebiyatı gibi çağdaş bir edebiyat ancak, çağdaş adamın karakterindeki çeşitlenmeleri ortaya çıkarabilir, yenilikçi ve alabildiğine iyimser olmayı başarabilir. Bizde, sizde olduğu gibi, Yazarın yeniliği ve özgünlüğü, başkalarından ayrı oluşundan değil, ruhunun derinliklerinde çağdaş insanla bütünleşmesinden ileri gelir.

Buraya dek kendi edebiyatımın üstünde durduk. Öteki türler üstünde durma olanağım yok. Hele türün özgürlüğü yüzünden çağdaş sorunlara konu bakımından daha yakın olan şiire değinebilme olanağım hiç yok. Ama öylesine çeşitli ve çok yönlü ozanlarımız, yaşlı kuşaktan Eliseveta Bağrina'dan Gorgi Cagarov, Pavel Matev, Lugimir Levçev'e dek tümü de ülkemizdeki ruhsal havanın her esintisini algılayabilen birer kaygılı duyguya dönüşmüşlerdir. Sanki Toplumsal amacın ve insanın daha güzel bir geleceği şiirimize de capcanlı bir iyimserlik ile yaratıcı bir gençlik getirmiştir. Çünkü şiirdeki insan karakterlerinde görülen gençlik, bu şiirlerin içeriğinde var olan geleceğin niceliğiyle ölçülür.

Bayanlar, Baylar, bizler Balkan yarımadası denen önemli bir bölgede yüzyıllardır birlikte yaşamaktayız. Buna karşın açıkça söylemek gerekir ki, birbirimizi az tanımaktayız. Umarım ki bu radaki biraraya geliş, ilk önce edebiyat kahramanlarımızın ya-

kınlaşmasına, dost olmasına yarasin, böylece ülkemizin her köşesinde birlikte yaşayabilsinler. Onların yüzünden bizler de birbirimizi daha iyi tanıyıp yakınlaşalım.

Yazarın yapıcı kişiliği ne denli zengin olursa olsun, yabancı dilin buzdan duvarını aşmak o denli zordur. Bizim, yaratıcı gücümüzün sıcaklığı ve iyi niyetimizle bu duvarı aşmamız gerekir.

Yazarlık her zaman bir meslek değil bir ahlaklılık olmuştur. Bizim birer yazar olarak yaşadığımız bu kaygılı zamanda, ortak konularımızı ve bizi yakınlaştıran tüm ortak yanlarımızı arayıp bulmaya, yine yazar oluşumuz bizleri zorunlu kılıyor.

Bu tarihsel ve ünlü Kentte bizi saran ilkbaharla dostluk havası, edebiyatımızın atmosferini de kuşatsın dileğimdeyim. Bence bu güzel buluşmamızın gerçek anlamı ve temeli de bu zaten.

TÜSTAV

TÜRKİYE’de MADENCİLİK

Sosyal demokrasi Türkiye’de zaman zaman madenleri devletleştirme programlarıyla ortaya çıkar. Bu yönde bir kısım girişimler, büyük gurültülere yol açar. Ecevit hükümetinin bu konuda bir yasal denemesi olmuştur. AP’nin bu yasayı iptal girişimi Anayasa Mahkemesinden geri dönmüş, Maliye bakanı bu yasayı Anayasa Mahkemesinde sözlü olarak savunmuştur. Ve bütün bunlar, Türkiye’de sosyal demokrasinin devletleştirme geleceği bulunduğu, bu yönde kararlı olduğu gibi çarpıtmalara yol açmaktadır. Sosyal reformist programların en gerisi bile bu alanda radikal bir çözüm gibi görülmüş ve gösterilmek istenmiştir. Buna karşılık halk güçlerinin bu konudaki talebi, sosyal demokrasinin bakış açısından çok daha geniştir ve köklü çözümlere itibar edilmesini gerektirmektedir.

Türkiye’de madenciliğin geçmişini ve bugünü araştırmak, yüklü bir çalışmayı gerektirir. Aşağıda yayınladığımız yazı, MTA’da çalışan bir grup işçi ve uzman arkadaşımızın kolektif çalışmasıdır ve daha ayrıntılı çalışmalara başlamak için bir ilk ve genel yaklaşım niteliğindedir.

İLKE

Türkiye, maden yatakları bakımından, emperyalist tekellerin ilgisini çeken ülkelerden biri olagelmıştır. Örneğin; dünya bor rezervlerinin yüzde 60’ı Türkiye’de bulunmaktadır. Krom üretiminde Türkiye dünyada ikinci sırayı almaktadır vb.

Ancak, Türkiye’nin, madenlerinin zenginliği ölçüsünde ulusal çıkarlarını uluslararası ticarete somutlayabildiğini söylemek mümkün değildir. Ve bunun, Türkiye’deki talancı ekonominin ve işletme anlayışının yanı sıra, uluslararası sömürü mekanizmasında Türkiye’nin tuttuğu konumla yakın ilişkisi bulunmaktadır.

Türkiye’de madenlerin ve madenciliğin durumu, Osmanlı dönemine uzanan bir ilişkiler ağı içinde değerlendirilmelidir. Avrupa’da kapitalizmin hızla gelişip güçlendiği dönemlerde Osmanlı Türkiye’si ile kapitalist Avrupa arasındaki ilişkilerin biçimlendirdiği bu evrim, günümüzün so-

runlarını, Cumhuriyet döneminden geçerek üretmiştir. Bu bakımdan Osmanlı döneminin özelliklerini bu konuda kısaca özetliyerek işe başlamak gerekiyor.

I. Osmanlı Döneminde Madencilik:

Osmanlı döneminde, kuruluştan 19. yy. ortalarına kadar madenler hakkında şerî hükümler (din kuralları) uygulanmıştır. Anadolu madenciliği kapitülasyonlar ve 1839'da yürürlüğe giren Osmanlı - İngiliz ticaret sözleşmesi ile, kapitalist sömürüye açılmıştır. 1858'de arazi kanunu ile madenler hazineye intikal ettirilmiş oluyor. Fakat 1862 Paris antlaşması ile Osmanlı madenleri yeniden sömürüye açılıyordu. 1870'lerden sonra madencilik alanında faaliyetler başlar. Bu dönem, imparatorluğun son yıllarıdır. Çağ, rekabetçi kapitalizmden tekelci döneme geçiş çağıdır. Ülke yabancı şirketlerin serbest faaliyetine açılınca (1885-1887) İngiliz sermayeli şirket Boraks ve kromu kapatır. 1892-1900, Fransız sermayeli şirket kurşun, manganez, maden kömürü ve çinko için kurulur. 1911-1913, Alman sermayeli şirketler maden kömürü ve kroma hücum eder. Bu yıllarda 5 milyon kuruş sermayeli Fransız şirketi liman yapmak bahanesiyle Zonguldak kömür havzasında hakimiyet kurar. Bir başka Fransız şirketi 19.8 milyon kuruş sermaye ile kısa zamanda 85 milyon kuruş kârın 55 milyon kuruşunu ülke dışına aktarır. (Tib. no.3)

Tüm bu sömürü ve talana karşılık işçilerimiz çok az ücretle, ilkel koşullarda çalıştırılarak yabancı şirketlerin maden ocaklarındaki kölesi durumuna getirilmiştir.

ii. Cumhuriyet Döneminde Madencilik:

Cumhuriyetin ilanından günümüze dek madenciliğimizi gelişim ve dönüşüm evrelerini gözetererek belirli dönemlerde incelemek gerekecektir. Çünkü bu dönemlerde madencilik üretim ve değerlendirme yönünden bir bütünlük arz etmektedir.

Cumhuriyet döneminde madenciliğimizi önemli olgu ve dönüşümlere göre incelersek:

- a) 1923 - 1930 dönemi
- b) 1930 - 1940 dönemi
- c) 1940 - 1954 dönemi
- d) 1954 - 1961 dönemi
- e) 1961 - 1971 dönemi
- f) 1971 - 1978 dönemi ve son devletleştirmeler dönemi olarak ele almak gerekir.

a) 1923 - 1930 dönemi:

Kurtuluş savaşı emperyalizmin desteğindeki fiili işgale karşı siyasi ve askeri bakımdan bağımsız bir harekettir. Ancak hareketin ekonomik bakımdan tam bağımsızlıkçı olduğu söylenemez.

Madencilik alanında bu bağımlılık açık şekilde görülmektedir. Bu dönemde endüstri ve madencilik tamamı ile özel sektöre terkedilmiştir. Daha Lozan görüşmeleri sırasında 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihinde toplanan İzmir İktisat Kongresi kapitalizm sistemi kabul eder. 1924 özel kesimin finansmanı ve maden işletmek üzere İş Bankası kurulur. 1 yıl sonra da Sanayii Maadin Bankası kurulur. 1923 Eylül ayında Türkiye Milli İthalat ve İhracat Şirketini 24 milletvekili, 37 tüccar ve memur ortaklaşa kurarlar. Şirket tüzüğü'nün 6. maddesinde «Tabii servetleri işletecek yabancı sermayeye yol göstermek» yazılıdır.

Tüm bu kurumlaşmalardan madenciliğimizin yabancı, yerli özel sektöre bırakıldığını görebiliyoruz. Doğal olarak bu serbestlik ve sınırlar içinde 1920 - 1930 yılları arasında uğraş alanı maden üretimi olan 20 adet anonim şirket kurulur. 11 adedi yabancı, 9 adedi yerli sermaye tarafından kurulmuştur. Yabancı sermaye şirketleri yerli şirketlere göre daha güçlüdür. Yabancı şirketlerin sermaye toplamları 9.330.000 yerli sermaye 5.425.000 TL'dir. (Kaynak G. Ökçin 393)

Bu yıllarda emperyalist yabancı sermaye kendi ihtiyacı olan zengin Zonguldak taş kömürlerini, Balıkesir'de Boraks'ı, Ergani'de o dönemde dünyanın en yüksek oranlı bakır madenlerini hammadde olarak dışarıya taşımak üzere faaliyet göstermişlerdir.

b) 1930 - 1940 dönemi:

Emperyalist kapitalist dünyanın 1929 yıllarındaki genel ekonomik buhranı Sovyet Sosyalist ekonomisini bu buhrandan etkilenmemesi, Türkiye'nin 10 yıllık özel girişimcilik deneyiminin başarısızlığa uğraması gibi nedenlerden, 1930'larda «DEVLETÇİLİK» denilen bir döneme girilmiştir. Gerçekten devletçilik ağır basmaktadır. Ancak bu daha çok özel sektörü kollamak amacına yöneliktir. Kaldı ki, iktidarın, sermayenin kontrolünde olması da devletçiliğin karakterini saptamaya yeterlidir.

Bu dönemde siyasi bir operasyonla Celal Bayar Başbakanlığa getirilmiştir. Hükümet programında «**Milli emniyet ve Umumi Menfaati temin etmek, ferdi mesai ve sermayenin çeşitlenip büyümesini kolaylaştırmak için devlet iş başına geçecektir**» denilmektedir. Özel girişimciler tepki gösterirler. Ama yine de günümüzün en önemli maden işletmeleri devletçe bu dönemde kurulmuştur. Etibank, MTA 1935 yılında kurulur. Zonguldak'ta kömür işletmeleri, Ergani'de bakır işletmeleri devletleştirilir. Araştırma ve üretim ilk defa plana bağlanarak merkezi denetime

kavuşturulmuştur. Böylece madenciliğimizde akılcı bir gelişme başlatılmış olur. Buna paralel olarak da araştırma üretim, gelişme kaydeder. Ancak madenciliğin sanayileşme ile ilişkisinin köklü biçimde kurulması madenlerin işlenme ve değerlendirilmesine yönelik program ve kurumlaşmaların bulunmaması önemli bir eksikliktir. Emperyalist tekellere ham madde sağlamakla öte gelişmeler kaydedilememiştir.

c) 1940 - 1954 dönemi:

Ülkemizde ikinci paylaşım savaşında maden üretiminde genel bir durgunluk vardır. 1945 yılından sonra savaşın bitmesiyle Uluslararası tekeli sermaye ilişkilerinin gelişmesi doğrultusunda madenciliğimiz de devreye girmiştir. ABD Marshall planı ile ortaya çıkıyordu. 1947 kalkınma planı ise, geniş çapta dış kaynaklara dayandırılarak işbirlikçi burjuvazinin emperyalizmin ekonomik, politik ve askeri sömürü ve güdümüne teslim olma sonucunu getiriyordu. Nitekim Celal Bayar'a 1951 yılında sunulan bir raporda (Barker Raporu) «**Ülkemizde Sümerbank'ın sanayide, Etibank'ın madencilikteki atılımları emperyalizme ve işbirlikçilerine ürküntü verecek başarılar kaydediyordu**» endüstriyel gelişme olarak;

- 1 — Zirai mahsülleri işleyen endüstri
- 2 — Madeni eşya imalâtı
- 3 — Tahta işlemeciliği
- 4 — Çömlekçilik
- 5 — Hafif kimya imalâtı öneriliyordu.

Özellikle maden mamülleri, ağır kimya ve makine ve selüloz endüstrileri geliştirilmemelidir deniyordu. Sonuç olarak emperyalizm Türkiye'yi madencilik yönünden hammadde ülkesi olarak görüyordu. Bugün de AET ülkelerinin manav olmayı, sütçü olmayı önermeleri, IMF'nin, KİT'lerin gücünün azaltılmasını istemesi ağır sanayi yasaklaması gibi.

Barker Raporu doğrultusunda 1954 yılında petrol kanunu, maden kanunu, yabancı sermayeyi teşvik kanunu yürürlüğe girmiştir. Ayrıca rapor M.T.A. Enstitüsü Araştırma Raporlarını «halkın» istifadesine sunma kararı tavsiye etmiş, fakat maden bulgularının özellikle devlete aktarıl-maması koşulu da önemle belirtilmiştir. Ne hikmetse gerçek sunu olan envanter yayınları M.T.A. Enstitüsü tarafından ancak 1963 - 1975 yıllarında gerçekleştirilebilmiştir. Tabii bulguların el altından kimlere sunulduğu devletleştirmelerle kanıtlanmış olmaktadır. Bütün bunlar işbirlikçi tekeli sermayenin madencilik alanında emperyalizmle olan bağlarını o dönemde nasıl kurduğunun açık kanıtıdır.

d) 1954 - 1961 dönemi:

1951 Barker Raporu doğrultusunda uygulanan program ve politika-

lar sonucu devlet maden ve sanayi kurumlarının çalışmalarına engel olmuştur. Özel girişimin de doğru dürüst yatırım yapmaması sonucu üretimde artış sağlanamamıştır. Ancak 1961 Anayasasının ilanı ile birlikte madencilığe bir hareket gelebilmiştir.

e) 1961 - 1971 dönemi:

1961 Anayasasının kabulü ile planlı kalkınma dönemi başlamaktadır. Kalkınmanın plana ve programa bağlanması, devletin zorunlu olarak madencilik yatırımları yapmasını getirmiştir. Böylece üretime hız verilmiştir. 1963 - 1971 yılları arasında toplam üretim artarken, devlet işletmelerinin payının özel işletmelere göre çok fazlalığı görülür.

Bu dönemde maden çeşitlerine göre sektörel dağılım şöyledir:

1 — Boksit, kükürt, pirit ve tuz devletçe işletilmekte.

2 — Asfaltit, antıman, kurşun, çinko, manganez, ampanyt, barit, florit sodyum sulfat ve zımpara taşı sadece özel sektör tarafından işletilmekte,

3 — Petrol, demir, kömür ve civa gibi diğer madenler devlet ve özel sektörce işletilmektedir.

Petrol hariç diğer madenlerden özellikle demir, kömür, civa, manyezit ve bor üretiminde devlet sektörü 1968 yılından itibaren özel sermayeye göre hızlı artışlar sağlamıştır.

f) 1971 - 1978 dönemi ve son devletleştirmeler:

Bu dönem işletmelerinin nicel ve nitel özellikleri:

1970 yılında 45 devlet işletmesi varken, 466 özel sektör işletmesi vardır. Devlet 1971 yılında toplam yatırımların %84'ünü gerçekleştirmiş, özel sektör ise %15 paya sahiptir. 1972 yılının sonuna kadar ülkemizde 8 adet yabancı sermayeli şirket vardır. Bunlardan bor, manganez ve petrol sahalarında çalışmaya aday olanlar eylemsizliği tercih ederek bağımlılığımızın sürdürülmesine ve sömürülmemize yönelik çabalar harcamışlardır. Özel işletmeler birçok sahayı kapatmaktan ve kolay yoldan kâr hırsıyla maden yataklarını heba etmekten öte çalışmalar yapmamışlardır. 1961 Anayasası planlı kalkınma dönemini başlatmış olmasına rağmen emperyalizmin ekonomik ve politik baskılarını geriletememiştir. 1950'lerde Barker Raporuyla yapıldığı gibi Mehtap Raporu ile MR. Ely. kanun tasarısı ile, Pearson Raporu ile devlet emperyalizmin ihtiyacı doğrultusunda madencilik faaliyetlerini özel teşebbüs sistemine paralel biçime sokuyor. Böylece kamu kurumları 1964'de kâr etmeye zorlanıyordu. Bu olgunun sonucunda Karadeniz Bakır İşletmeleri A. Ş., Çinkur A. Ş., Türk Civa A. Ş. kurulmuştur. 1971'lere gelindiğinde AET'ye giriş koşulları gündeme gelir. Madencilik alanında AET

ile bütünleşmek için kamu kurumlarının, kamu iktisadi kurumlarının özel sektöre devredilmesi olanakları yönünde çalışmalar yoğunlaşır. Pearson Raporunda emperyalizmin önerisi; «Madencilik sektöründe yatırımların endüstri ülkelerinin kapitalist temsilciliği önderliğinde halka açık kuruluşlar» tarafından yapılmasıdır. 1971 muhtırasıyla tekelci sermaye bu tartışmaları ve çalışmaları ilerletmişse de, 1971'den sonra meydana gelen siyasi gelişmeler ve toplumsal demokratik muhalefet muhtıracıları ve MC'yi iktidardan aşağıya edince AET'ye teslimiyet geriletilmiştir. 1978'lere gelindiğinde ise, emperyalist kapitalist sisteme bağlı Türkiye ekonomisi darboğazlara girmiştir. Ekonomideki işleyiş yavaşlamıştır. Türkiye sanayicileri ve işadamları derneği TUSİAD ekonomik sorunları şöyle sıralıyorlardı:

1 — Dış para ile ödeme olanakları tükenmiştir.

2 — Buna bağlı olarak da ithal hammadde ve aramalı temini büyük sorun olmaktadır.

3 — Enerji darboğazı işletmelerin düzenli ve verimli çalışmasını engellemektedir.

İşte bu bunalım evresinde ikinci MC devrilmiş, yerine CHP ağırlıklı hükümet iktidara getirilmiştir. Tekelciler «halkın umudu» olan sosyal demokrasinin sırtında, bunalımı aşmak istemiştir. Tüm sorunlarımız gibi madencilüğümüz de tekelci sermayenin bunalımının aşılması için kullanılacaktı. Bunun için ne gerekiyorsa o yapıldı ve yapılacaktır.

SOSYAL DEMOKRASİ, MADENLERDEN DEMİR, KÖMÜR, MANYEZİT ve BORAKSİ NİÇİN DEVLETLEŞTİRMİŞTİR?

Devletleştirme iki ana nedene dayanmaktadır:

1 — Tekelci sermayenin girdi, enerji ve döviz sorununu çözmek.

2 — Madencilik sektöründeki yapısal bozuklukları düzene sokmak.

1 — Tekelci sermayenin bunalımını çözmekle madenlerin devletleştirilmesi arasındaki ilişki nedir?

Demirin devletleştirilmesi ile: 3,5 milyon ton olan bugünkü üretimi 1980'lerde 9 milyon ton, 1985'te 18 milyon ton olacak, ihtiyaca mümkün olduğu kadar yaklaşılacaktır.

Kömürün devletleştirilmesi, iki nedene dayanır.

1 — Planlanan 20'ye yakın termik santrallere ciddi ve planlı programlarla devlet eliyle kömür sağlayarak enerji sorununa çözüm aramak.

2 — Kışları uzun ve sert geçen yurdumuzda emekçi halkın kömür gereksinimini kapkaççı küçük sermayenin kontrolünden alarak egemen sınıflara tepkiyi geriletmek.

Bor ve manyezitin devletleştirilmesi:

Tekelci sermayenin döviz sorununu çözmeye iç ve dış ticaretin git-tikçe açılan farkını kapatmaya yönelik talebidir. Çünkü bor ve manyezit ülkemizden ziyade gelişmiş endüstrilerin kullandığı hammadelerdendir. Dolayısıyla emperyalist pazarlara daha çok satabilmek amacıyla bor ma-deninin devletleştirilmesine gidilmiştir.

2 — Madencilik sektöründeki yapısal bozuklukları düzeltmek:

Madencilik sektörünün riskli oluşu ve geri kapitalist düzende tüke-tim malları ticareti ve süpekülatif girişimlerin kârlı oluşundan özel ser-maye 1961'den itibaren madencilik alanından giderek çekilmiş, ancak mülkiyet ilişkilerini koparmamıştır. Linyit yatakları buna tam bir örnektir. Linyit yataklarının %75'i özel sektörün %25'i devletin elinde iken devlet linyit üretiminin %70'inin özel sektör ise %30'unu sağlamaktadı-r. Oysa büyük sermayenin enerji bunalımı ve devlet planlama teşki-lâtının planladığı 20 kadar termik santral için linyit gereklidir. Ama ne hikmetse Vehbi Koç'a ait Trakya linyitleri devletleştirme dışında kal-mıştır. Bunun yanında halkın yararına da işletmelerde çalışan işçilere iş güvenliği ve ısınma sorunlarına eskiye nazaran biraz daha iyi şartlar hazırlanmış olacaktır. Kömürler daha iyi değerlendirilerek israf azala-caktır.

MADEN TETKİK VE ARAMA ENSTİTÜSÜ (MTA) :

1) MTA'nın Görevleri:

Maden Tetkik Arama Enstitüsü 1935 yılında 2804 sayılı yasa ile ku-ruşmuştur. Kuruluş yasasında belirtildiği gibi işletmeye elverişli maden, taş ocağı sahalarının aranması, işletme koşullarının araştırılması doğ-rultusunda jeolojik, teknik, kimyasal çalışmalar, harita alımı, rapor ha-zırlamak, yapılabirlik (Fizibilite) incelemeleri ve personel yetiştirmek esas görevidir.

2) MTA'nın Yapısı:

Kuruluşunda merkezci bir örgütlenme seçilmiştir. Bu olumlu idi. Ancak 1970 yılından sonra yarı resmi olarak bölgeleşmeye gidilerek tek-nik uzman kadrolar atıl hale getiriliyor; bir yandan da merkezi niteliği zaafa uğrattılıyordu. Görevli teknik elemanların %44'ü yönetici duruma getirilmişti. Harcama düzeni öteki kamu kuruluşlarının uyduğu kayıtların dışında tutularak yararlı bir esnekliğe sahiptir. (1804: Mad. 11)

Çalışma alanında MTA'ya öncelik tanınarak geniş bir alan yara-tılmıştır. Kuruluşundaki bürokratik ve hiyerarşik örgüt yapısı yüzünden tüm çalışmalar dar bir kadronun insafına ve keyfine bırakılmıştır.

Bir anglosakson destekli Lion'cu direktör 18 yıl imparator gibi yönetimde kalabilmişse, bunu ulusal çıkarlarımızı hiçe sayan çalışma yönetimine borçludur.

Bugün MTA Enstitüsü'nde 3000'e yakın işçi, 10.000 civarında geçici (mevsimlik) işçi, 1000 kadar büro memuru, 2000'e yakın teknik eleman çalışmaktadır. Ankara'nın en büyük iş yeridir. Binaları, bahçeleri ve oturma alanı ile Türkiye'deki kurumlardan özellikle ayrılmaktadır. Asıl belirleme çalışmaları yaz aylarında Türkiye arazisinde 500 kadar ekiple yapılmaktadır. Teknik elemanların %44'ü yönetici, geriye kalan %66'nın da 750 kadarı bizzat arazide çalışmaktadır. Kadroların atılması üretkenliğin düşüklüğünde önemli bir sebep teşkil eder. Genelde siyasi nüfuz ve partilerin oy hesabına göre tespit edilen yörelerde bölgeler kurulmuştur. Bölgeler giderek küçük birer MTA haline getirilerek yatırım harcamalarından meydana gelen bütçe yok yere buralara harcanmıştır. Bölgelere çok sayıda teknik eleman yığılmış, bürokratik işlemler çoğaltılmış, harcamalar giderek artırılmıştır. Böylece yatırım projeleri maliyetleri yapay biçimde artmıştır. Sonuçta MTA'nın üslendiği görevler kısırlaşmıştır. Tabii çalışabilir yaz günleri bitmeden, ekipler zorunlu olarak parasızlık sebebi ile merkeze çekilir duruma gelmiş, işçilerin toplu sözleşme haklarını ve ücret farkı ödemelerini bir yıla yakın geciktirmek olağanlaşmıştır. Bunun yanında verimlilikte ekipman ve diğer tüm artışa rağmen düşme eğilimleri ortaya çıkmıştır.

3) MTA'nın Madencilik Sektörü İçindeki Yeri:

MTA 1935 yılından bu yana 43 yıl gibi bir zaman içinde neler yapabilmiş?

Yeraltı servetlerimiz zengin der dururuz. Henüz nerededir bir türlü ortaya çıkmamıştır. Petrol, demir, kömür yeteri kadar elde edilemiyor.

MTA'nın yeraltı servetlerimizi çıkarmak ve verimlice işletmek için yaptığı çalışmalar üç bölümde toplanabilir:

1) Uzun vadeli çalışmalar:

Madencilikle ilgili alt yapı çalışmaları (çeşitli ölçekli jeoloji haritaları, jeofizik haritaları, maden envanterleri, yer bilimleri ile ilgili bilimsel araştırmalar, yayınlar vb). Haritaların çoğunun %50'si dahi üretilmemiştir. Maden envanterleri HALKIN İSTİFADESİNE ancak 1965 yılında sunulmaya başlanmıştır. Çoğu da kaba göstermelik çalışmalardır.

2) Orta vadeli çalışmalar:

Bor, manganez, bakır gibi 1800'lerden beri bilinenler bir yana, bir çok madende hâlâ yeni rezervler bulunamamıştır.

3) Ekonomik değer taşıyan bulunmuş maden yataklarının rezervini, kalitesini ve değerlendirme olanaklarının ayrıntılı olarak kapsayan çalışmalarında da büyük eksiklikler vardır. Raporların çoğu yapılabirlik (fizibilite) sonucuna bağlanmamıştır. Arşivler, derlemeler raporların depoları halindedir. Bunlar sıcaklığına sonuca götürülmemiştir. Ancak, devlet planlamanın ivedi projeleri bir yere kadar sonuca bağlanmaktadır. Planlamanın da köklü çözümlere yönelmediği bilinir.

SON DURUM:

MTA'nın işlevleri 1935 yılında bu yana giderek bazı kurumlara devredilmiştir.

Petrol arama çalışmaları TPAO'ya, kömür aramaları TKİ'ye, çeşitli madenlerde ETİBANK'a ait işletmeler ile ilgili arama çalışmaları devredilmiştir. Ancak MTA bu alanlarda çalışmaları bırakmış değildir?

Şimdiki durumda ise, MTA olanaklarının iyiliğine rağmen 3. derecede olasılıklı yerlerde petrol aramakta, TKİ'nin çözemediği araştırmaları yapmakta, yeni kömür sahaları aramakta idi. Ancak son maden yasası ile arama çalışmaları TKİ'ye bırakılmıştır. MTA Enstitüsü'nün uzman kadrolarına geniş kapasitesine rağmen madencilik çalışmaları burada merkezileştirilecek yerde parçalanmış, gevşek ilişkiler iyice koparılmıştır.

ETİBANK

1935 yılında devletleştirilen Ergani bakırları ve Zonguldak kömürleri başlangıç olmak üzere ülkemiz madenlerini işletmek ve değerlendirmek üzere kurulmuştur. Daha sonra bankacılık bölümü de açılmıştır.

Etibank, 1 - Madencilik, 2 - Metalürji, 3 - Bankacılık alanlarında faaliyet gösteren bir kamu iktisadi teşebbüsüdür.

MADENCİLİK : Madencilikte işletmeler

1 - Ergani Bakır İşletmeleri Müessesesi		
2 - Murgul Bakır	»	»
3 - Şark Kromları	»	»
4 - Kastamonu - Küre Pirit	»	»
5 - Keçiborlu Kükürt	»	»
6 - Fethiye Göcek	»	»
7 - Kütahya - Emet Kolemanit	»	»
8 - Halıköy - Ödemiş Civa	»	»

- 9 - Keban Simli Kurşun İşletmesi Müdürlüğü
- 10 - Milas Boksit » »
- 11 - Uludağ 1 Volfram » »
- 12 - Kırka - Boraks Şantiyesi
- 13 - Mazıdağ - Fosfat İrtibat ve Tesis Müdürlüğü
- 14 - Guleman - Krom Şantiye Şefliği

METALURJİ : Maden Değerlendirme ve Yoğunlaştırma Sanayi Tesisleri

- 1: Bandırma Boraks ve Asit Fab. İşletme Müessesesi
- 2: Antalya Elektrometalurji (Ferro-Krom) Sanayi
- 3: Seydişehir Alüminyum Tesisleri Gurup Başkanlığı
- 4: Elazığ Ferrokrom Tesisleri.

Etibank bu durumda bakır, krom, volfram, boraks, kükürt, cıva, kurşun, fosfat, alüminyum perlit gibi madenleri işletmektedir. Bunlardan bakır, alüminyum, krom, boraks madenlerini de işleyerek zenginleştirmektedir. Fakat tesisler boraksta ve ferro kromda olduğu gibi tüm elementer ve metalik bileşikleri türetememektedir. Ayrıca volfram işletme tesisleri yıllardır varolduğu halde yeni işletmeye geçilmiş, zenginleştirme sanayinden şimdilik sonuç yoktur. Antimuan sahalarının işletme haklarının da henüz alınmaya çalışılması yürekler acısı durumun bir parçasını kanıtlamıyor mu? Etibank'ın cıva işletmelerinin bir kısmını terk etmesi ve kalanları da terk etmeye hazırlanması fiyat dalgalanmaları gerekçesi ile doğru bir karar olmamıştır.

Murgul ve Ergani müesseseleri, kurumun belkemiğini teşkil eder. Personelin önemli bir kısmı bu işletmelerde çalışmaktadır.

On yıllardır, işletilen bu yataklarda cevherlerin maden oranı düşmüş ve çalışan sayısı MC dönemlerinde politik gerekçelerle iki üç kat artırılmış olması sonucu verimlilik düşmüş ve maliyet artmıştır. Bunun sonucu olarak da kurum zarar eder hale gelmiştir. Zarar, tamamen yanlış istihdam sonucudur. Ülkemizde işletilmeye olanaklı birçok maden varken istihdamın üretken olmayan alanlarda çözülmesi, aslında bilerek yaratılan bir sonuçtur.

BANKACILIK:

Maden faaliyetlerinin finansmanı için kurulan bankacılık, ayrıca bankalar yasasına göre çalışmalar yapmaktadır. Etibank'ın 85 kadar şubesi vardır.

Çinkur, Karadeniz Bakır İşletmeleri, vb. kurumlara belirli paylarla katılmıştır. Bunun haricinde çeşitli kurumların finansmanına veya kredilerle sermayesine katkılar getirmektedir. Ancak kamu sermayesinin pa-

lazlanması için özel kesime peşkeş çekilmesine halkımız yıllardır tanıktır. Özellikle son günlerin HEMA şirketi olayı ETİBANK'ın madencilik alanları dururken, milyonları kime verdiğinin güzel bir örneği olmuştur. ETİBANK HEMA'ya 900.000.000 TL'ye yakın parayı karşılıksız, sahte belgelere dayanarak kredi olarak vermiştir. Bu örnek kapitalist sistemin çarklarının nerelerde, kime çalıştığının somut bir belgesidir.

TÜRKİYE KÖMÜR İŞLETMELERİ KURUMU (TKİ) :

1) TKİ'nin kuruluşu:

6974 sayılı yasa ile 1957 tarihinde bir iktisadi devlet teşekkülü olarak kurulmuştur. Sermayesi: 2.500.000 TL'dir.

2) Kurumun çalışma sahaları:

Taş kömürü, linyit, turba gibi kömür madenlerini aramak ve işletmek. Kömürlerden dumansız yakıt ve tüm tali maddeleri imal ve istihsal etmek. Kapsamındaki liman ve demir yollarını işletmek. Kurumun endüstriyel faaliyetleri ile ilgili olarak yeni tesis ve fabrika kurmak, işletmek.

Yukarıdaki yazılı işler ile ilgili olarak kurulmuş ve kurulacak anonim ve limited şirketlere gerekli durumda iştirak etmek.

3) TKİ kurumuna bağlı kuruluşlar:

Müesseseler: 1 - Ereğli Kömür İşletmesi Müessesesi EKİ

2 - Garp Linyitleri » »

3 - Afşin - Elbistan » »

4 - Orta Anadolu Linyit » »

5 - Alpagut - Dodurga » »

6 - Doğu » »

7 - Kömür Satış ve Tevzi » »

2 - Soma - Denis » »

İşletmeler : 1 - Tekirdağ - Saray Deneme İşletmesi.

2 - Soma - Denis » »

3 - Konya - Beyşehir » »

4 - Mardin - Silopi » »

5 - Muhtelif Maden Kömürü Sahaları.

4) TKİ kurumunun istihdam durumu:

1977 - 1978 yılları itibariyle 5664 memur, 58438 işçi çalışmaktadır. Kurum emekçilerinin yarısı (EKİ) Ereğli Kömür İşletmelerinde çalışmaktadır.

5) TKİ kömür üretimi:

Toplam rezerv 5,5 milyar tondur. Yıllara göre satılabilir linyit üretimi 1965 yılında 2,5 milyon tonken, 1977 yılında 8.3 milyon tona ulaşmıştır. Taş kömürü ise, 1965 - 1977 yılları arasında değişim göstermemiş ve 4,4 milyon tonda kalmıştır. Üretim hedefleri ise, linyit üretiminde 1979 üretim hedefi 11,9 milyon ton olup 1987'de ise 100,8 milyon ton hedeflenmektedir.

Taş kömüründe ise: 1979'da 4,8 milyon ton, 1987'de 5,8 milyon ton üretime ulaşılması planlanmıştır. 1965 - 1977 yılları arasında üretimde sağlanan düşük artışa rağmen 1978 - 1987 yılları arasındaki hızlı bir artışın hedeflenmesi, devletleştirmenin çok önceden planlandığını göstermektedir. Özellikle linyit üretiminde hedeflenen yüzde binlik artış, Türkiye Elektrik Kurumunca kurulması planlan 20 kadar termik santrale gerekli kömürü temin amacı ile saptanmıştır. 287.570.000 dolar, proje yapım ekipman ve tesis alımı için gerekli dış para miktarıdır.

Bu paranın veya malzemenin temini bugünkü koşullarda imkânsız görünmektedir.

Taş kömüründeki artışın düşüklüğü yüzünden sanayi için dış alıma gidileceği sonucu çıkmaktadır. Geçmiş yıllardaki üretim düşüklüğünün gelecekte aşılabileceğinin şartları yalnız plan ve programdan geçmez. Gerekli dış kredi ve dövizin sağlanması hiç bir zaman niyete bağlanamaz. Bu, gerekli dış politikanın hayata geçirilmesine bağlıdır.

Emperyalist metropoller böylesi bir yardımı yapmayacaklarını geçmişteki uygulamalarla göstermişlerdir. Geriye sosyalist ülkelerle adil ekonomik ilişkiler kurmak kalıyor. Artık emperyalist metropollere boşu boşuna bağlanmanın zararları her yerde olduğu gibi, burada da ortaya çıkmıştır. Oysa TKİ 1978 yılında yayınladığı proje yatırımları dökümanını açıkça ULUSLARARASI KREDİ KURULUŞLARININ ilgisine sunmakta ve projelerin gerçekleştirilmesini Dünya Bankasına, IMF'ye, ABD'ye ve AET tekellerine, bankalarının insafına terk etmektedir. Yıllardır bu «ilginin» ne sonuçlar verdiği biliniyor.

Yeni sömürülerle nereye varabiliriz. Kaldı ki ilgi ve insaf göstermeyecekleri de cümle âlemce biliniyor.

TKİ - HÜTE ARASINDAKİ 2,5 MİLYARLIK SAHTE İHALE:

HÜTE: Hacettepe Üniversitesi Teknoloji Enstitüsünün kısa adıdır. TKİ ile HÜTE 2.8.1978 tarihinde şimdiki CHP ağırlıklı hükümet tarafından «Bursa, Balıkesir havalisi, Güney Marmara ve Biga Yarımadası kesimi ile Muğla - Aydın kesiminde ruhsatlı kömür sahalarının GEREĞİ NISPETİNDE nihayetle fizibilite etüdü ile sonuçlandırılacak «kapsamın-

da etüdlerin yapılması amacıyla» protokol bağtılamışlardır. 2,5 milyar TL karşılığında 7.000 kilometrekare 5 yılda tamamlanacaktır.

Oysa aynı sahada Maden Tetkik Arama Enstitüsü kamu kurumu 220 rapor 98 km² sondaj yapmıştır. HÜTE ise akte göre raporu MTA'nın 1978 yılında gerçekleştirdiği 14 km kadar sondajla hazırlayacaktır.

Yeteri kadar ayrıntılı raporu olan bu saha, niçin göstermelik olarak ihale edilmiştir?

Naylon ihale ile bazı kişilerin zengin edilmesinin amaçlandığı açıktır. Kimdir bunlar? HÜTE'nin teknokratları (seçkin teknik elemanlar) ve GLİ şirkettir. Bazı bilim adamları 2500 TL. yevmiye almak için şimdiden istifa etmişlerdir. GLİ dekopaj ve kazı ihalesini üstlenecek özel şirketin adıdır.

TKİ diğer tüm işletmelerinin tamamına yakınında zaten özel girişimcilere kazı işlemleri için ihalelerde milyarlar vermektedir. (Mad. Müh. Odası Ekim ayı haberler yayını organı.)

METALİK MADENLERİN DÜNYADAKİ DURUMU

1 — Gelişmiş emperyalist ülkeler, kendi ülkelerinde çıkan madenleri kendileri işletir ve yetmeyen, kendi ülkesinde çıkmayan madenleri, dışarıdan, az gelişmiş ülkelere alırlar.

2 — Geri kalmış, emperyalizme bağlı olan ülkeler, kendi ülkelerinde çıkan madenleri hammadde olarak emperyalist ülkelere satarlar, satmak zorundadırlar. Çünkü, bunları işletecek yeterince ne kredi bulabilirler, ne de teknoloji.

3 — Alıcı emperyalist ülkeler çok yönlü politika uygulayarak madenleri çok ucuza alırlar. Bunlardan bazıları;

a) Stokçuluk politikası: Örneğin, ABD dışarıdan civa alır ve stok eder. Ne zaman dünyada civanın fiyatı arttı, hemen stoklarından satmaya başlar, hem de çok ucuza geri kalmış ülkelerdeki civanın maliyet fiyatının da altında. Böyle olunca geri kalmış ülkeler civayı satamaz hale gelir. Böylece her sene ve her zaman civanın fiyatını istediği ölçüde tutar.

b) Kendine bağlı ülkelerde, stratejiktir diye maden sattırılmaz. Örneğin, ülkemizdeki volfram madenini sattırmadığı gibi.

DEMİR

Tarihçesi:

M.Ö. 2000 yılında Anadolu'da Etiler tarafından kullanıldığı, 14 yy.da Timurlenk'in ordularına Divriği demirlerinden kılıç yaptığı, 1572'de Kiği'da demirin işletildiği görülmüştür. Demir bugünkü üstün mevkiini kömü-

re borçludur. İlk defa 1735'de İngiltere'de kok kömürü ile demirin eritilmesi ve onu takip eden yıllarda demir sanayiinin hızla geliştiği görülür.

Türkiye'de Demir:

1935 yılında kurulan M.T.A. Enstitüsü 1937 yılında Divriği'de araamalara başlamış, bulduğu demiri Etibank'a vermiştir. 1939'da Sümerbank tarafından Karabük'te kurulan demir ve çelik sanayii ile gelişmeler başlamıştır. Devlet ve özel teşebbüsün işbirliği ile Ereğli'de 1964 yılı sonunda faaliyete geçen ikinci demir çelik sanayiini daha sonra SSCB'nin yardımı ile kurulan Iskenderun Demir Çelik Sanayii izlemiştir.

Türkiye'de demirin bulunduğu yerler: Sivas, Malatya, Çandağ, Pazardağı, Kilis, Çanakkale, Balıkesir, Giresun, Kayseri, Adana İçel, diğer bölgeler diye sekiz bölgeye ayrılmıştır.

Türkiye demir cevherlerinin dış ticaretteki yeri:

Türkiye'de dışarıya ilk defa 1952 yılında başlanmış ve kısa zamanda artmıştır. Daha sonra azalmalar olmuş ve satamaz hale gelmiştir. Bunun nedenleri; 1950 yılından sonra çelik üretimi artmıştır. Deniz yolu ile yapılan nakliyatındaki gelişme, ülkemizi olumsuz yönde etkilemiş, denizden çok içerlerde olan demirin deniz kenarına taşınması, maliyeti artırmıştır. Üretim maliyetinin yüksek olması ve yeni kurulan Demir Çelik tesisleri ile iç talebin artmasıdır.

İşletmesi:

Demir madeni üretimi devlet ve özel sektör tarafından yapılmaktadır. İkisinin üretimi yarı yarıyadır. Türkiye'de üç tane Demir Çelik tesislerine yetecek demir madeni rezervi bulunmaması, sonra özel sektörün çok mürif işletmeciliği ile maliyetin artması ve bilhassa Türkiye üretiminin yarısını elinde bulunduran özel sektörün Demir Çelik fabrikası kurmamasının nedeni olan demiri çok ucuza çıkarıp devlet işletmelerine iyi fiyatla satması, gelişmenin engelidir. Bu sömürüyü görmek mümkün değildir. Bundan sonra döviz sıkıntısı çekilirken, dışardan demiri satın almak söz konusudur.

KROM

Önemi ve kullanıldığı yerler:

18. yy.da bir Fransız tarafından bulunmuş ve 19. yy. metalik krom elde edilmesi ile metalurji sahasında kullanılmaya başlanmıştır. Metalurji sahasında refrakter sanayinde, kimya sanayinde kullanılır.

Dünya Krom Madenciliği:

Rezervi: 7.959.400 tondur.

En büyük cevhere sahip olan ülkeler: Güney Afrika Birliği, Rodez-

ya, SSCB, Türkiye, Hindistan, Finlandiya, Malezya, Brezilya, Filipin cumhuriyetidir.

En çok üreten ülkeler: ABD, Japonya, Fransa'dır.

Türkiye Krom Madenciliği:

Rezerv: Dünya krom rezervinin %4'üne sahiptir. Ve Türkiye bir krom memleketidir. Çünkü ilk beş ülkeden biriyiz.

Yurt içi tüketimi: Antalya ferro krom tesislerinde tüketilmektedir. Ayrıca Elazığ'daki ferro krom tesisi de kurulmasına rağmen sağlıklı üretime geçememiştir.

Türkiye krom rezervi bakımından Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde ekonomik rezervlere sahip tek ülkedir. O.E.C.D. ülkeleri içinde krom üreten tek ülkeyiz. AET ve Avrupa kömür çelik birliğine dahil ülkelerin krom üretimi yoktur. Son yıllarda endüstrileşmiş ülkeler kendi tesislerinde ferro krom elde etmek yerine, elektrik enerjisinin daha ucuz olduğu az gelişmiş ülkelere ferro krom ithal etmektedirler. Buradaki sömürünün iyi değerlendirilmesi gerekir.

Özel sektör elinde talan olan kromların ülke yararına kullanılabilmesi için devletleştirilmesi gerekir.

BAKIR

Önemi, Tarihçesi:

Bakır taş devrinden uzay çağına kadar insanlığın ilerlemesine büyük katkıda bulunmuştur. Kesin kayıtlara göre, M.Ö. 3800 yılında Mısır'da, Kıbrıs'ta bakır saf olarak bulunup işletilmiştir. Türkiye'de M.Ö. 2000 yılında Ergani de Asurlar tarafından işletilmiştir. Osmanlılar, 1850'de idareyi ele almış, 1915'te harp dolayısıyla durmuş, 1924'te üretim Ergani'de yeniden başlamış 1936'da Etibank üretmeye başlamıştır. Endüstride bakırın önemli rol oynaması çeşitli özelliklerindedir. Bunlar: Yüksek elektrik ve ısı iletkenliği, aşınmaya dirençli, çekilebilme ve düzeltilme özellikleridir.

Kullanıldığı yerler:

Elektrik sanayinde, elektro teknik, uçak, motor, haberleşme, ev cihazları, kimya, inşaat alanlarında kullanılır. Günümüzde alüminyum, bakırın kullanıma alanlarının bazılarının yerini almaktadır.

Dünya bakır madenciliği:

Dünya bakır rezervi:

253 milyar tondur (1967). Büyük bir kısmı %47.6'sı Amerika kıtasındadır.

Dünya bakır üretimi ve ticareti:

1973'te 7.518.800 tondur. En çok üreten ülkeler ABD, SSCB, Zambiya, Şili, Kanada, Zaire, Peru, Filipinler, Güney Amerika, Polonya, Çin, Kuzeyküre, Yeni Gine, Japonya, Federal Almanya, İspanya.

Türkiye'de bakır madenciliği:

Bulunduğu yerler: Doğu Karadeniz bölgesi (Rize, Tire, Çayeli, Murgul) ve Güney Doğu Anadolu bölgesi.

İşletilmesi:

Etibank'tan sonra 1973'te K.B.İ. (Karadeniz Bakır İşletmesi) devreye girmiştir.

Bundan başka iki tane daha kamu kuruluşu vardır. Özel şirketlerden Rabak, Bakırcı Esnaf gibileridir.

Ticareti: Türkiye bakır tüketimini kendisi yapmaktadır. Yer yer sattığı da olmuştur.

Özel sektörün elindeki ruhsatlı sahaların devletleştirilip, iyi etüt edilmekle, iç tüketimi karşılamak ve sonra da satmak mümkündür.

VOLFRAM

Kullanıldığı yerler: Maden makineleri ve aletleri yapımından tükenmez kalem, elektrik aletleri yapımından boya sanayiine kadar çok geniş bir kullanma alanı vardır.

Dünyadaki durumu:

Ticareti: Esas olarak satış fiyatı 1974 yılına göre 70 dolardır, buna göre Uludağ'daki madenin tonu 70.200 TL'dir.

Satan ülkeler: Çin, Tayland, Güney Kore, Bolivya, Kanada, Avustralya, Portekiz, ABD'dir.

Alan ülkeler: AET ülkeleri, ABD, Japonya, SSCB, Polonya. Bu maden için emperyalist ülkeler alıcı, geri kalmış ülkeler satıcı olmasına rağmen başta ABD'nin uyguladığı stok politikasına göre sömürülmektedirler.

Rezervler: Dünyada toplam volfram madeni 2.325.599 tondur. Bunun %51'i Çin, %11'i SSCB, %11'i Kanada, %6'sı Kuzey Kore, %5'i ABD, %3.34'ü Türkiye'dedir.

Türkiye'deki durumu:

Bulunduğu yerler: Uludağ, Bilecik, Keban, Niğde, Biga yarımadası.

İşletilmesi: Devlet sektöründe Etibank, özel sektörde Türk-Maadin LTD. Şti.

Türkiye volfram madenciliğinin dünyadaki yeri: %3.34 ile dünyada altıncı sıradayız. Böyle olmasına rağmen satan ülkeler arasında yokuz. Neden? Çünkü NATO stratejiktir diye sattırıyor.

Sonuç olarak: AET ülkeleri volfram almaktadır. Bu kuruluşa üye olmak isteyen Türkiye, diğer bazı madenlerde olduğu gibi, bu alanda ulusal çıkarlarını koruyacak bir araç olarak volframı kullanabilir.

Halkın yararına kullanılması için hemen devletleştirilmelidir.

CIVA

Kullanıldığı yerler:

Buharlı lambalar, pilli bataryalar, suni ipek yapımında, kostik soda ve klor üretiminde, dayanıklı boyaların yapımında, tarım alanında, bakterilerle savaşta, eczacılıkta, dişçilikte, kâğıt ve kâğıt hamuru yapımında, termometre yapımında, altın ve gümüş elde edilmesinde kullanılır.

Dünya cıva madenciliği:

Rezervi: Dünya rezervi 217.800 tondur. Bu rezervin %67'si Avrupa'da, %18'i Amerika'da %15'i Asya'dadır. Türkiye'nin bundaki payı %6.33'tür. Dünya cıva üretiminin hemen hemen yarısını SSCB, İspanya ve İtalya sağlamaktadır. Türkiye'nin katkısı %2.5-3'tür.

En çok tüketen ve alan ülkeler:

Kanada, Fransa, Batı Almanya, Japonya, İngiltere ve ABD'dir. En çok alan ülkelerin dışında İspanya, İtalya, Yugoslavya, Türkiye, Cezayir ve ABD satışı en çok yapan ülkelerdir.

ABD, ülkesinden çıkan cıvaları değil, geri kalmış ülkelere sattığı cıvaları satmaktadır. Böylece fiyatların da artmasını önlemektedir.

Ticareti:

Cıva 34,5 kg. olan standart şişelerde satılır. Fiyatları her yıl değişmektedir. Bunun nedeni ABD'nin stokculuk politikasıdır.

Türkiye'nin durumu:

Bulunduğu yerler: İzmir, Konya ve Kastamonu yörelerinde bulunur. Ülkemiz dünya rezervlerine göre dördüncüdür. Dünya üretiminde ise onuncu sırayı almaktadır.

Ticareti: Dünya yıllık fiyat tahminleri iyi takip edilmeli ve stok edip kârlı olduğu zaman satılmalıdır. Aslında bunlar da çözüm değildir. Halk yararına kullanılıp, devletleştirilmelidir.

KURŞUN

Kullanıldığı yerler:

Kullanılmakta olan en eski madenlerden olan kurşun, akü imalinden, kurşun boru ve levha yapımında, matbaacılıkta, boya, cam ve lastik sanayinde kullanılır.

Dünyada kurşun rezervleri:

100 milyon ton civarındadır. %54'ü Amerika kıtasında, %29'u Avrupa kıtasındadır.

Kurşunun menfi etkileri: İçine kurşun karıştırılarak yapılan süper benzin, hava kirliliğini artırmaktadır. Bundan dolayı bazı ülkeler süper benzini yasaklamalarına rağmen bizde kısıntıya bile gidilmemektedir.

ÇİNKO

Kullanıldığı yerler:

Galvanize sac yapımında, boya ve kimya sanayinde.

Dünya çinko rezervleri 130 milyon ton civarındadır. Rezervlerin %91'i 13 ülkede toplanmıştır. Bu ülkelerin en önemlileri Kanada, ABD, Avustralya ve SSCB'dir.

Dünyada çinko tüketen ülkeler ABD, Avrupa kömür ve çelik birliği ülkeleri, Japonya, SSCB ve İngiltere'dir.

Türkiye Kurşun-Çinko Madenciliği:

Türkiye kurşun, çinko ithal eden (alan) bir ülkedir.

Bulunduğu yerler: Karadeniz bölgesi, Kayseri, Keban ve Batı Anadolu.

İşletilmesi: Yegane işletmecisi, devlet işletmesi olan Keban Maden Üretimi'dir.

Kurşun, çinko satın aldığımız ülkeler:

Batı Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, Tunus, İspanya, Hollanda, Norveç, SSCB ve Yugoslavya'dır.

ENDİSTRİYEL HAMMADDELER:

MANYEZİT

Manyezit sanayide, çelik üretim tesislerinde, bakır üretim tesislerinde, dökümhanelerde, cam ve çimento fabrikalarında önemli bir işletme malzemesi olan refraktör, yalıtkan (ısı geçirmez) tuğla ve harçların yapımında kullanılır.

Yurdumuzda: Bursa, Konya ve Kütahya bölgelerinde dünyanın en nitelikli manyezitleri bol miktarda çıkmaktadır.

Doğal manyezit zenginliklerimizi 6224 sayılı sermayeyi teşvik kanunu ile emperyalistler işbirlikçileri vasıtası ile kontrolleri altına almışlar ve ana tekelere taşımaya başlamışlardır.

Talancı şirketler şunlardır:

1) VEITSCHER MAGNESIT WERKE AG 1962'de 6/1000 nolu ka-

rarname ile Avusturya asıllı şirkete arama izni verilir. 6/3541 sayılı İ. İnönü imzalı kararname ile sermayesi 12 milyon TL'ye, 1969 tarihli S. Demirel imzalı kararname ile sermayesi 15.829.000 TL'ye çıkarılır. Şirket sömürerek gelişir, geliştikçe sömürerek büyür de büyür. 1970 yılında 7/511 sayılı S. Demirel imzalı kararname ile şirket sermayesi 20 milyon TL'ye çıkar. Tesislerine 4. fırın eklemesine izin verilir. Sermaye artırımına fırın yaparak daha çok manyezit götürmesi için izinler verilmektedir. O da manyezitleri hızla dünya piyasasına taşımaktadır. Daha sonraki sermaye artırımına DPT karşı çıkarsa da MC döneminde tesislerini kurar.

2) COMAG MACNESIT LTD: Bu şirket 1964 yılında kurulmuştur. Daha sonra TRANSTÜRK A. Ş. ile birlikte çalışmıştır.

3) KÜTAHYA MANYEZİT İŞLETMELERİ A. Ş. (KÜMAŞ): 1972 verilerine göre 97.4 milyon TL yatırım tutarındaki projenin 28 milyon TL'si 24,2 milyon TL'si dış kaynaklardan olmak üzere 50.7 milyon TL kredilerden, 18,7 milyon TL'si gümrük bağıışıklığından sağlanacaktır. Yani 24 milyonla 97 milyon TL'lik yatırım yapılmıştır. KÜMAŞ 28 milyon TL'yi de şöyle sağlamıştır: 9.8.1974 tarih 9/6788 nolu kararname ile Etibank'ın KÜMAŞ'ın sermayesine %15 sermaye ile katılması sağlanıyor, bu arada Çikhol isimli şirketin %49'u kamuya ait şirkete %15'lik payla katılınca 28 milyon TL tedarik edilmiş oluyor.

KÜMAŞ ne üretecek? Sadece uluslararası tekellerin sinter manyezit gereksinimini karşılayacak.

4) SÜMERBANK NE YAPIYOR? Türkiye 1960'larda önemli ölçüde manyezit tuğlasını dışardan alma durumundadır. Sümerbank'ın tesisleri tüketimi karşılamaya yetmemektedir. 1969'da tesisleri büyütmek için DPT başvurmuş, engel nedenler yüzünden ancak 1972 yılında gerekli izin alınmıştır. Ancak gerekli nitelikteki hammadde kaynağını bulamadığı için Devlet Yatırım Bankası çelmesi ile genişletme projesi reddedilmiştir.

TUZ

İnsan ve hayvan gıda maddesi olarak tuz herkes tarafından bilinmektedir. Tuz ayrıca besin sanayinde, deri sanayinde, kimya sanayinde büyük bir yer işgal etmektedir. Tuz doğada; denizlerde, göllerde, yeraltı sularında eriyik halde ve yer altında da kaya tuzu şeklinde oluşur. Tuz %40 sodyum, %60 klordan meydana gelir.

Tuz üretim metodları:

1) Deniz, göl ve diğer doğal tuzlu sular güneşte buharlaştırılarak tuzun kristalleşmesi sağlanır.

- 2) Tuz damlaları ve tabakalaşmış tuz yatakları kömür gibi işletilir.
- 3) Yeraltındaki tuz yataklarından bazıları sondajlarla tuz kütlesi üzerine basınçlı tatlı su verilerek yer yüzüne çıkarılır.

Dünyada tuz durumu:

Özellikle sanayide oluşan gelişmeler sonucu tuz talebi artmış ve üretimi de etkilemiştir. Dünya üretiminin %90'ını Arjantin, Bahama, Kolombiya, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Şili, Kore, Japonya ve Türkiye'dir.

Dünya tuz tüketim durumu: %33 ABD, %12 SSCB, %11.6 Çin, %7 Almanya, %6.4 İngiltere, %5.5 Japonya'dır. Genel olarak toplam tüketimin %3 sofru tuzu, %3 a sanayinde, %1.5 su tasfiye işlemlerinde, %15 karayollarında, %70 de kimya sanayinde kullanılmaktadır.

Dünya tuz ticareti:

Dış satım yapan ülkeler, dış alım yapan ülkeler olduğu gibi, hem dış alım hem de dış satım yapan ülkeler vardır. Japonya dünya dış alımının %45'ini gerçekleştiren bir ülkedir. Dış satım yapan ülkeler, Avustralya, Hollanda, Almanya ve Çin'dir.

Türkiye'de tuz durumu:

Uzun yıllar devletin başta gelen gelir kaynaklarından birisi olmuştur. 1931 yılında Tekel Genel Müdürlüğü kurulmuş, tuz üretim ve satışları, emrine verilmiştir. Memleketimizdeki tuzlar bu kuruluşa bağlıdır. Ancak 1952 yılında kişilere 58.81 sayılı yasa ile ihraç olanakları verilmiş, ayrıca 1969 yılında da 1318 sayılı finansman kanunu ile bazı sanayi kuruluşlarına tuz üretme ve tüketme hakkı tanınmıştır.

Türkiye tuz üretimi:

Üretim yapan Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Tekel Müdürlüğüne bağlı Ankara, Erzincan, Erzurum, Kars, Kayseri, Siirt, Sivas, Van Baş Müdürlükleri tuzları işletmektedir. Türkiye tuz üretimi 1961 yılında 482.525 ton iken, 1973 yılında 888.724 tona ulaşmıştır. 1954 yılında dünya tuz üretiminin yaklaşık %0,006'sını üreten ülkemiz, 1970 yılında dünya üretiminde gerileyerek %0,004'ünü üretebilmiştir. Tuz, Tekel Genel Müdürlüğüne üretilmektedir. Bunun yanında hammaddeyi tekelden alarak yalnız rafine edip pazarlayan üç adet özel şirket faaliyet göstermektedir.

Billur tuz sanayi anonim şirketi yılda 50.000 ton kapasiteli,

Çankırı tuz üretim dağıtım şirketi yılda 200.000 ton kapasiteli,

Erdoğan rafine tuz üretim firması yılda 30.000 ton kapasiteli, üretim yapmaktadır. Ham tuz üretiminde 1977 yılında %20, 1978 yılından itibaren %10 artış olacağı hesabı kabul edilmişse de son yıllardaki tuz darlığı sanayide kullanmanın artmasındandır. Tekel Genel Müdürlüğü-

nün son birkaç yıla kadar yeni tuz yatakları tespiti için hiçbir faaliyeti olmamıştır. Ne zaman ki bir tuz sorunu ortaya çıkmış, acele 1978 yılında M.T.A. Enstitüsüne tuz arama projeleri talebinde bulunulmuştur. Doğaldır ki bu projelerin kısa zamanda sonuç vermesi kolay değildir. Deniz suyundan elde edilen üretimin artırılması da yeni yatırımları gerektirmektedir. Ama sanayinin tuz sorunu sanki sofralara yetecek kadar bulunmaması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

BORAKS

Boraks, %99 arılıkta bor elemanı ihtiva eden öğütülmüş bor bileşiklerinden biridir. Bor elemanını içeren bor (mineralleri) filizleridir. Bu mineraller işlenerek 15'ten fazla bor bileşikleri elde edilir. İşte bu mineral ve bileşikler sanayide kullanılmaktadır. Bor mineral ve bileşiklerinin endüstride kullanım yerleri sayılamayacak kadar çoktur. Ancak birkaç kullanım yerlerini belirtirsek, bunun önemi ortaya çıkar. Cam sanayi, yapışkan maddeler, izabe sanayi, gübre sanayi, sabun sanayi, atom reaktörleri, kâğıt üretimi, tekstil, deri ve radyo sanayi başlıca alanlardır. 20. yüzyılda yakıt boran bileşikleridir. (Roket ve füze yakıtı.)

Bor Minerallerinin Rezerv, Üretim ve Tüketimi:

Dünyada: Dünya bor rezervlerinin yarısından fazlası Türkiye'de bulunmaktadır. İkinci sırada ABD, daha sonra Güney Amerika ülkelerinden Şili, Peru, Arjantin gibi ülkeler bor yataklarına sahiptir. Üretimde ise sırası ile ABD başta olmak üzere Arjantin, SSCB ve Türkiye dördüncü sırada yer almaktadır. Bu ise, dünya bor üretiminin %17'si kadardır.

Dış satım: Amerika'dan sonra dünyanın bor ihracatında ikinci ülke Türkiye'dir. Bu durum 1970'lerden sonra gerçekleşmiştir. Arjantin ise, ancak Güney Amerika ülkelerine satabilmektedir. ABD Türkiye'den de ham olarak aldığı cevherleri işleyerek bor bileşiklerinin satıcısı durumundadır. ABD diğer birçok madenlerde olduğu gibi, hem alıcı, hem de satıcı durumundadır. Dünyadaki bor maden yataklarını, üretim ve ticaretini kontrol eden bir tek holdink vardır. O da Borax Consolidated Limited Şirketi, bu İngiliz holdingi 20 kadar paravan şirketlerle tüm dünya uluslararası üretim, değerlendirme ve ticaretini tekelinde tutmaktadır. Hükümetçe yapılan devletleştirme, bu zincirin sadece üretim halkasını kırmıştır. Sorun, bundan sonra değerlendirme ve pazarlamada bu uluslararası sömürü engelini nasıl aşılacaktır?

Türkiye'de durum:

Bor madenimiz son devletleştirme yasasına kadar uluslararası boraks holding tarafından esir edilmişti. Etibank'ın 1970'lerden sonra %47'ye kadar varan üretimi ise, genellikle işlenmeden veya yarı işlenmiş

olarak %90'ını dışarıya satmaktadır. Fakat boraks holdinge bağlı paravan şirketlerden %30 daha ucuza. 1975-1978 yılları arasında Etibank'ın tonu 100 dolardan müşteri bulan bor madenini, tonu 35 dolardan paravan bir şirkete vermesiyle 1 milyar lira zarar edilmiştir. Türkiye'de boraks 1815 yılında Bandırma'da bulunmuştur. Türkiye'de boraks 1950 yılına kadar ne hikmetse yabancı şirketlerce işletilmiştir. Bu üretim ise boraks holdingin paravan şirketlerince yapılmıştır. Kamu kuruluşu Etibank boraks üretimine 1960 yılından sonra başladı. Etibank'ın karşılaştığı en büyük güçlük, ürettiği boraksı satacak rafineri bulmaktı. Rafineriler boraks holding denetimi altındaydı ve Etibank'ın cevherini kabul etmiyorlardı. Oysa boraks holding daima Etibank'dan ucuza fiyatlar teklif ediyordu. Etibank'ın üretimde bulunması, emperyalist sömürüye son vermemiştir. Emperyalist kapitalist pazar ilişkileri çerçevesinde satılmakta ve işlem görmekte idi. Bir acı örnek, 1975-1978 yılları arasında Etibank tonu 100 dolardan müşteri bulan 240 bin ton madeni 35 dolara vererek 1 milyar TL.sı zarar etmekten kurtulamamıştır. Son devletleştirme ile bu uluslararası emperyalist sömürünün ve emperyalistlerin geri bıraktırmaya etkisini kırmanın nedenli mümkün olduğu ortadadır. Bu işin bir çıkış yolu da vardır elbet. O da tutarlı bir anti-emperyalist politika ile donanmak ve dünyadaki tüm anti-emperyalist güçlerle kararlı ilişki, birlik ve dayanışma kurmaktan geçer.

1970 yılında 9 trilyon TL değerinde 30 yıllık bütçemiz toplamında bor yataklarına sahiptir.

TÜRKİYE PETROLÜNDE YABANCI TEKELLER

Yurdumuz emperyalist sisteme bağımlı çarpık bir kapitalizmin ege- men olduğu bir ülkedir. Ülkemizdeki petrol sömürüsü ansızın ortaya çıkan bir olgu olmayıp tarihsel bir gelişimin bir ürünüdür. Petrolün her safhasında; arama, üretim, dış alım - dış satım, tüketim, rafineriler, dağıtım ve pazarlama safhasında sömürü çeşitli biçimde meydana gelmektedir. Bu nedenle konuyu incelemeye Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlamak gerekir.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDAN 1923'E

19. yüzyıl sonlarında, emperyalist ülkeler dikkatlerini o günlerde Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında bulunan o dönemde bilinen petrol kaynaklarının çok büyük bir bölümünü kapsayan Ortadoğu ülkelerine yöneltmişlerdi ve başta Alman sermayesi olmak üzere, Hollanda ve Fransa, daha sonra 1914'te Amerikan Chester grubuyla Osmanlı İmparatorluğu arasında anlaşma yapılmıştı.

Amerikalılarla yapılan anlaşmaya göre, Chester firması üç demiryo-

lu hattı ile bir liman yapacaktı ve demiryolu hatlarının her iki yanında kalan yirmişer km.lik alanda her türlü maden ve petrol arama izni ve işletme hakkı şirkete verilecektir. Ancak savaşlar nedeniyle uygulama alanına sokulamamıştır.

1923 - 1950 DÖNEMİ

1933 yılında bir petrol arama örgütü kurulmuş, daha sonra petrol arama örgütü M.T.A. bünyesine alınmış, 1941'de petrol dağıtımını sağlama amacıyla Petrol Ofisi kurulmuştur. Ancak koşulların yetersiz olması nedeniyle önemli bir gelişme kaydedilememiştir.

Yapılan çalışmalar sonucu 1940 yılında, Raman sahası, 1951 yılında Garzan sahası keşfedildi. 1954 yılında Türkiye'de ülkenin toplam petrol ihtiyacının ancak %5.7'si üretilebiliyordu.

1950'DEN BUGÜNE

1952 yılında hükümet bir bildiri yayınlarak petrol arayan şirketlerin millileştirilemeyeceğini açıkladı. Daha önce 1951'de Barker Rapo- runa göre ve 1953'de emperyalizmin uzmanı Max Ball'a hazırlanan ve 1954 yılında DP iktidarınca onaylanan Petrol Kanunu, petrol alanındaki sömürünün yasal dayanağı oldu.

Aynı kanun, jeolojik arama dışında devlet adına petrol çalışması yapma yetkisini M.T.A.'dan alarak kurulacak milli bir anonim şirkete devredilmesini öngörüyordu, böylece T.P.A.O. kurulmuş oldu.

Bu kanuna göre, ülke sekiz bölgeye ayrıldı ve her bölgede hiç bir özel veya tüzel kişiye sekizden fazla arama ruhsatı verilmedi. Buna göre her yabancı şirket gibi T.P.A.O. da ancak sekiz ruhsat alarak eşit koşullar altında rekabet edecekti, bu da DP iktidarının ne kadar milliyetçi olduğunu göstermiştir.

Nitekim 1951-1974 arasında Türkiye'deki petrol arama çalışmalarına dört adet yerli şirketin yanında altmış bir yabancı sermayeli şirket ve bir yabancı sermayeli ortaklık katılmıştır.

T.P.A.O.'nın aldığı ruhsatlar sayıca düşükse de daha geniş alanları kapsıyordu. Yabancı şirketler ise, alan olarak daha ufak olmakla birlikte petrol bulunma olasılığının daha yüksek olduğu alanları kapatıyorlardı, bu alanlarda da ruhsat süresi boyunca herhangi bir ciddi arama çalışması yapılmıyor, alanlar atıl tutuluyordu.

ARAMA ÇALIŞMALARI

T.P.A.O. 1956-1973 döneminde petrol arama ve işletme faaliyetlerine ilişkin olarak yapılan toplam metrajın %62'sini gerçekleştirmiştir.

1974 yılında ise, yapılan toplam 71.135 m. sondajda T.P.A.O.'nun payı %68.5'dur. Ruhsat sahibi araştırma yapan tüm şirketlerin payı ise %31,5 dur. Ve diğer 11 şirket ise, ruhsatına sahip oldukları 12.727 km.lik alanda bir metrekaresel bir sondaj yapmamışlardır.

ÜRETİM FAALİYETLERİ

T.P.A.O.'nun 1963-1973 döneminde üretime ilişkin yatırımları toplam yatırımların %37.85'dir. Diğer yatırımlar ise, üç yabancı ve bir yerli şirkete aittir. Ruhsat almakta kimsenin geçemediği birçok paravan şirketlerin ise petrol üretmeye niyetli olmadıkları açıktır.

Petrol üretiminde birinci sırayı Shell almakta, onu ise T.P.A.O. izlemektedir. Bu iki şirket bugün Türkiye'de çıkarılan petrolün %90'ına yakın bir bölümünü üretmektedir.

Shell'in petrol üretiminde önde gelmesinin temel nedenlerinden biri de daha verimli alanlarda kuyulara sahip olmasıdır.

İTHALAT - İHRACAT - TÜKETİM

1961 yılına değin ham petrol ithal edilmezken, bu yıldan sonra rafinerilerde işlenmek üzere ham petrol ithaline başlanmıştır.

1974'de ham petrol ithalatının toplam ithalat içindeki payı %30 dolayındadır. Türkiye'nin artan petrol ihtiyacını karşılamak için yapılacak petrol ithalatı o kadar yüksek boyutlara varma eğilimindedir ki, ihracat gelirleri bu ithalatı karşılamaya yetmeyecektir ve ülke borçlanmak zorunda kalacaktır. Böylece ülke içinde yaratılan kaynaklar kalkınma için kullanılmayıp, çok uluslu petrol tekellerinin kasalarını dolduracaktır. Enerji üretiminde ulusal kaynaklara değil de dış kaynaklara bağımlılığın sonucu budur.

RAFİNERİLER

Halen Türkiye'de üçü kamuya (Batman, İpraş, Aliağa), biri de yabancı sermayeye ait (Ataş) dört rafineri bulunmaktadır. Rafinerilerde işlenen ham petrolün dörtte üçü ithal edilmektedir. Böylesine yüksek bir düzeyde ithal malı petrol darlığında ne yapacakları merak konusudur. Petrol ithal edilen ülkeler içinde Suudi Arabistan başta gelmekte, onu İran, Irak ve Kuveyt izlemektedir.

AKARYAKIT DAĞITIM - PAZARLAMA

Petrol ürünleri içinde en önemli pay sırasıyla, motorin, fuel-oil, benzin, LPG ve gazyağıdır. 1974 yılında iki en büyük firma Aygaz ve İpra-

gaz toplam satışların %56.2'sini gerçekleştirmişlerdir. 1973'de %53'ü, 1974'de %53.2'si yabancı şirketlerce gerçekleştirilmiştir.

1974 yılında yerli rafinerilerin ürettikleri ürünleri, yerli bir şirketin dağıtması için ADAŞ kurulmuştur, buna rağmen 1974 yılında yerli rafinerilerin üretiminin %20.7'si yabancı şirketlerce satılmıştır.

ÖZETLERSEK

Türkiye'de emperyalistlerin isteklerine göre hazırlanan ve 1954 yılında yürürlüğe giren petrol yasası, çok uluslu petrol tekellerinin petrol alanındaki sömürünün yasal dayanağı olmuştur.

Türkiye Devleti, devlet olarak kâle alınmamış, şirkete indirgenmiş ve bundan hareketle eşitlik ilkesine uyularak her bir şirketin 8 adet arama ruhsatından başka ruhsat alamayacağı karara bağlanmış.

1972 yılında petrol yasasında yapılan değişikliklerle petrol şirketlerine kur garantisi tanınmıştır.

Petrol şirketleri Türkiye'ye getirdikleri sermayeye yakın bir miktarını yurt dışına götürmüşlerdir.

Bugün Shell dışında yabancı petrol şirketlerinin petrol üretimine ciddi bir katkıları yoktur. Onlar daha çok kârlı olan petrol ürünlerinin pazarlamasıyla uğraşmaktadırlar.

Türkiye'nin enerji siyaseti, petrol ithalatından çıkarı olan kesimler ve çok uluslu tekeller lehine ithal edilen petrole bağlanmıştır. Ulusal kaynaklarımız olan kömür ve hidroelektriğe önem verilmemiştir. Bugün Türkiye'de enerji üretebilecek hidroelektrik potansiyelin ancak %9'u kullanılmaktadır. Günümüzde T.P.A.O. gerek teknik bilgi ve personel, gerekse donatım bakımından yetkin bir düzeydedir ve yurt çapında petrol arama ve üretim faaliyetlerini sürdürebilecek niteliktedir. Bu durumda petrol üretiminde T.P.A.O.'nun tek üretici olması gerekir.

Petrol üreticisi ülkeler örgütü OPEC'i yıkmak için, uluslararası bir enerji ajansı kurulmuş, Türkiye'de bu ajansa üye olarak emperyalist ülkeler safında yer almıştır, çıkarlarıyla hiç bağdaşmayan Türkiye, bu örgütten derhal çıkmalıdır.

Petrolde bağımsız bir siyaset izleyebilmenin ön koşulu, tüm yabancı şirketlerin kamulaştırılmasından geçer, ancak kamulaştırmak da sömürüyü ortadan kaldırmaz, sömürünün ortadan kalkması için emperyalist-kapitalist ilişkilerden kurtulmak gerekmektedir.

JEOTERMEL ENERJİ

Jeotermel enerjinin malzemesi atmosferik sular ve ısı enerjisinin kaynağı da akkor halindeki magmadır. Bu özelliklerinden dolayı jeotermel enerji tükenmez bir enerji kaynağıdır.

hem de zorunlu görülmektedir. Su gücü tesislerinin pek çoğunun akarsuların düzenlenmesi, sulama taşkından koruma gibi alanlara da yararlı olan çok amaçlı tesisler olduğu düşünülürse, söz konusu öncelik daha da büyük önem kazanmaktadır.

KÖMÜR

Kömürlerin kökeni ve oluşumu:

Kömürler jeolojik devirlerde depolanan bitkisel artıkların oksidasyon, hidroliz gibi fiziksel ve kimyasal olayların etkisi ile oluşmuştur.

Kömür çeşitleri: Kömürler tanınmasına başlandığı ilk günlerden beri cinslerini ayırtetme çalışmaları yapılmıştır. Artık kömürlerin sınıflandırılması türlü değer ve temel ölçüler kabul edilerek ayırdedilmektedir. Karbon/Hidrojen oranına göre yapılan gruplamaya göre kömürler:

1) Grafit, 2) Antrosit, 3) Sömiantrosit, 4) Yarı bütümlü, 5) Taş kömürleri, 6) Turp, 7) Linyit, 8) Odun adları ile birbirinden ayrılmıştır.

Kömürün kullanım alanları:

- 1) Elektrik enerjisi üretiminde (Termik santrallerde),
- 2) İkincil enerji kaynağı üretiminde (Kok ve gaz üretimi),
- 3) Genel olarak sanayi, özel olarak kimya sanayinde (Sanayi kazanları, hava gazı, hidrokarbon vb. kaynağı olarak),
- 4) Isıtma yakıtı olarak (soba, kalorifer vb.)

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KÖMÜR REZERVLERİ VE ÜRETİM, TÜKETİM

Endüstriyel devrimden bu yana insanoğlunun refah ve gelişiminde kömürün yeri önemlidir. Endüstriyel devrimin ilk dönemlerinde birincil enerji ham maddesi kömürdü. Zamanımızda da diğer enerji ham maddelerine rağmen kömürün önemi büyüktür.

Dünyada koklaşabilir kömür rezervleri:

ABD: 256 milyar ton, Çin: 223 milyar ton, SSCB: 220 milyar ton, Almanya: 74 milyar ton, İngiltere: 56 milyar ton, Polonya: 22 milyar ton, Güney Afrika: 20 milyar ton.

Ülkemizde 796 milyon ton taş kömürü, 51.1 milyar ton da linyit rezervleri bulunmaktadır.

Dünyadaki kömür üretimi: 1970

	Taş kömürü	Linyit
1) SSCB	478.3 milyon ton 145.7 milyon ton
2) ABD	539.3 » 4.7 »

3) B. ALMANYA	117.0	»	108.5	»
4) POLONYA	140.1	»	32.8	»
5) İNGİLTERE	144.6	»	—	»
6) ÇEKOSLOVAKYA	28.3	»	81.0	»
7) ÇİN	4.4	»	—	»
8) TÜRKİYE	4.6	»	4.6	»

Türkiye'de kömür üretimi gerçekleştiren sektörler ve coğrafi dağılımı:

Ülkemizde kömür üreten kamu kurumu Türkiye Kömür İşletmeleri kurumudur (TKİ). Bu kamu kurumu taş kömürü üretiminin %100'nü linyit üretiminin de, %70'ini sağlamaktadır.

TKİ Kömürleri:

1) Ereğli, 2) Garp linyitleri (Tunçbilek, Soma, Seyitömer), 3) Alpagut-Dodurga işletmeleri, 4) Orta Anadolu işletmeleri, 5) Şark linyitleri işletmesi (Elbistan, Afşin, Erzincan, Erzurum).

Yurdumuzda tek taş kömürü havzası Zonguldak'tadır. TKİ tarafından işletilmektedir. Özel sektör sadece linyit üretmektedir. Mevcut sahaların %70'i özel sektöre ait olduğu halde üretimin ancak %20'sini sağlayabilmektedir. Şimdi ise, Trakya'daki kömürler hariç birçok yatakların devletleştirilme yasası çıkarılmıştır.

TÜRKİYE'DE KÖMÜRÜN ÜRETİM VE KULLANIMI İLE İLGİLİ SORUNLAR:

Üretim sorunları: Diğer ülkelere nazaran kömür varlığımızın sınırlı olduğunu yukarıda gördük. Bu sebeple mevcut kömürlerimizi akılcı bir biçimde üretilip değerlendirme zorunluluğumuz, diğer ülkelere daha ağır basmaktadır. Buna karşın üretimin bugüne dek mümkün olabilecek seviyede değerlendirme yapılabildiğini söyleyemeyiz. Özel sektörün işletmeciliğini cümlemiz biliriz, kaymağını alır yatakları talan eder. Bu sektörü eleştirmeye değer bile bulmuyoruz. Ancak, kamu işletmeciliğinde de üretim dışı tahrip önemli derecede vardır. Zonguldak havzasında 1970-1975 yılları arasında yapılan bir araştırmada damarlar tavan, orta ve taban damarları diye üç grupta toplanmış, rezervler ise sırası ile %24, %24, %52 olduğu halde üretim yüzdeleri %16, %9, %75 olmuştur.

Bunun anlamı, üretim, kalın olan taban damarlarına yönlendirilmekte ve buna bağlı olarak da üretim dışı tahrip yapılmaktadır.

Son yıllarda gerekli yatırımlar yapılmadığı için üretimde düşme gözlenmektedir. Planlanan üretime ulaşmak istenmekte ve teknik dışı üre-

tim zorlamalarına gidilmektedir. Bu zorlamalar sonucu da kazalara neden olmaktadır. Üretim ülkemizde geri bir teknikle sadece işçi sınıfının fedakârlığı kanı, canı pahasına yapılmaktadır.

KÖMÜRÜN KULLANIMI SORUNLARI:

1) Elektrik enerjisi üretimi alanında:

Kömürle işleyen kurulu termik santraller:

a) Çatalağzı, b) Soma, c) Tunçbilek, d) Seyitömer, e) Eshattur.

Kurulması planlanan 19 termik santral vardır. Kurulmuş santrallerin yıllık kömür gereksinmesi 4.463.300 ton, kurulacakların yıllık kömür gereksinmesi ise, 28.893.000 tondur. 1987'de santrallerin yıllık kömür gereksinmesi 33 milyon ton olacaktır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca 1992 yılına kadar linyit gereksinmesi, Afşin, Elbistan hariç 700 milyon tondur. Bu durumda 1992'de de zaten bugünkü kömür varlığımız tükenmiş olacaktır. Mevcut kömürlerin tamamının santral yapımına ayrılması yanlış bir planlamadır.

2) Kimya sanayinde:

Ülkemizde kömüre dayalı kimya sanayinden söz etme olanağı yoktur.

3) Isınma yakıtı olarak kömür:

Genelde bir yayla olan ülkemizde, büyük bir bölümünde karasal iklim sürmektedir. Soğuk kış günü adedi fazladır. Isınmanın diğer bir ilişkisi de konutlardır. Ülkemizde konutlar iyi tecrit edilmemiştir. Bunun yanında zaten halkımız yeteri kadar kömür ae bulamamaktadır. 1978 yılında 27.500.000 ton linyite gereksinme varken, TKİ ısınmaya arz programı 7.865.000 tondur. TKİ ısınmaya 1975 yılında %41 pay ayırmıştır.

Kömürler termik santrallere, sanayie ayrılmakta, hatta bazan dışarıya satılmaktadır. Kentlerde halk karaborsadan resmi fiyatların iki üç misline kömür almaya mahkum edilmekte veya Zonguldak'taki kazmacılar çevre köylerinde birkaç çeki odunla kış geçirmektedir. Oysa Zonguldak havzasını 1936 yılından beri devlet işletmektedir. Mesele planlamayı ve üretimi çoğunluğu yararına yapmak ve yönlendirmede yatar.

SONUÇ

1 — İnsan başına maden tüketiminde dünyada en alt sıralarda bulunmaktayız.

2 — Madenlerimiz yıllardır emperyalist-tekellerin sömürü ve talanına açılmıştır.

3 — Madenlerimiz Osmanlı döneminde tamamen yabancılarca, Cumhuriyetin ilk döneminde emperyalist tekeller ile yerli sermayece işletilmiş, 1930'lardan sonra Etibank - Sümerbank işbirliği ile devlet işletmeciliği önemli gelişme kaydetmiştir. 1950'den sonra ise, maden ve petrol yasalarının çıkması sonucu yeniden madenler tekellerin kontrolüne ve işletmesine açılmıştır.

4 — Ulusal sanayimizin savsaklanmasına paralel olarak madencilliğimiz de geri bırakılmıştır.

5 — Sosyal demokrat ağırlıklı hükümetin maden devletleştirmeleri olumlu yanlarına karşın, tekelci sermayenin döviz sorununa çare aramak ve küçük işletmelerin madencilğe ayakbağı olan mülkiyet ilişkilerine değerini vererek tasiye etmek için yapılan REFORMDUR.

6 — Bağımsız bir madencilik bağımsız üretim yapmaktan geçtiği gibi bunun yanında madenlerin halkın yararına bağımsızca değerlendirilmesi ve pazarlanması gerekmektedir.

7 — Emperyalist maden tekellerine rağmen madenlerimizin emperyalist sömürden korunması bağımsız bir politikaya bağlıdır.

8 — Madenlerin yeniden yaratılamaması nedeniyle, işletilmesinin kâr amacıyla değil, toplum yararına devlet eliyle olması ve değerlendirilmesi zorunluluktur.

9 — Bu yüzden tüm maden petrol ve doğal zenginlikler devletleştirilmelidir .

10 — Üretim hiç bir zaman insana tercih edilmemelidir.

11 — Üretim ilkel koşullarda işçilerin ve diğer çalışanların canı, kanı pahasına yapılmaktadır.

12 — Madenlerin dünyadaki en son bilimsel ve teknik yöntemlerle işletilmesi için derhal bir kuruma görev verilmeli veya iş güvenliği, işçi sağlığı genel müdürlüğü bu konuda etkin çalışmalar yapabilmesi için donatılmalıdır.

13 — Son devletleştirmelerle madenlerin arama, üretim ve değerlendirmesinde var olan dağınıklık artırılmıştır.

14 — Maden arama, üretim, değerlendirme ve pazarlanmaları merkezileştirilmeli, özellikle sanayileşme ile bağlantısı sağlanmalıdır.

15 — Ancak tüm bu önerilerimiz bağımlı kapitalist sistemde gerçekleştirilemez. Madencilüğümüz ancak DEMOKRATİK HALK İKTİDARINDA halkın yararına işleyecektir.

ilke 35 Lira

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜSTAV